

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

FRANSA RAPORU

GİRİŞ

11 Eylül 2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne gerçekleştirilen saldırıların ardından Müslüman olmayan ülkelerde, özellikle batı ülkelerinde İslam karşıtlığı (İslamofobi) ortaya çıkmış; yabancı düşmanlığı temelinde eğilimler, söylemler, basılı ve görsel yayınlar ve ırkçı saldırılar artmıştır.

İslamofobi, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık eğilimleri siyasi karar mercilerini de etkilemiş; Almanya, Hollanda, Avusturya, İsviçre, Belçika ve Fransa yürürlüğe koydukları yasal düzenlemelerle yabancıların aile birleşimi kapsamında ülkeye gelmelerine dair kuralları sertleştirmişlerdir. 'Göç Yasası' olarak tabir edilen söz konusu yasal düzenlemelerden en çok Avrupa'da yaklaşık 4 milyon nüfusuyla Türk toplumu etkilenmiştir.

Bu bağlamda TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu gerek kendisine yapılan başvurular gerekse de Avrupa'daki Türk temsilcilerinin Komisyonu ziyaretleri sonrasında, 3686 sayılı Kanununun 4'üncü maddesinin (f) bendindeki "gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak," hükmüne dayalı olarak Almanya'da inceleme yapılmasına karar vermiş; ardından mezkur düzenlemeleri yürürlüğe koyan ve Türklerin yoğun olarak yaşadıkları diğer ülkeler Hollanda, Avusturya, Belçika ve Fransa'da da resmi temaslarda bulunularak inceleme yapılmasına gerek duymuştur.

Komisyon, Almanya, Hollanda ve Avusturya'ya gerçekleştirdiği ziyaretlerin ardından Fransa'ya da aynı saikle bir alt komisyonun ziyarette bulunmasına karar vermiş; 5 Ağustos 2009 tarihli 30'uncu Komisyon toplantısında alınan karar gereğince kurulan Alt Komisyon 30 Ağustos-5 Eylül 2009 tarihleri arasında Fransa'da inceleme, görüşme ve bir dizi resmi temaslarda bulunmuştur.

Alt Komisyon, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı ve Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer ÜSKÜL, Komisyon Başkanvekili ve Yozgat Milletvekili Mehmet EKİCİ, Denizli Milletvekili Mithat EKİCİ, Bursa Milletvekili Mehmet OCAKDEN ve Denizli Milletvekili Ali Rıza ERTEMÜR'den oluşturulmuştur. Alt Komisyon'a Yasama Uzmanı Kenan ALTAŞ eşlik etmiştir.

AMAC

Fransa ziyaretinde ana gündem maddesi aile birleşimlerinin önünü tıkayan göç veya göçmen yasaları olmakla birlikte, Türk toplumunun bu ülkelerde karşılaştıkları tüm sorunlar ele alınmıştır. Göç ve iltica sorunları yanında eğitim meselesi, ayrımcılık, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı iddiaları, cezaevleri ile göçmen barınaklarının koşulları, Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve siyasi hayata katılım ve Fransa'yla uyum sorunları, Fransız siyasi ve idari mercilerinin bu konular hakkındaki görüşleri ve düşünceleri Alt Komisyonun çalışmasını kapsamıştır.

YÖNTEM

Alt Komisyon Fransa'nın sırasıyla Lyon (30-31 Ağustos), Strazburg (1-2 Eylül) ve Paris (3-5 Eylül) kentlerinde gerçekleştirdiği temaslarda, amacına uygun olarak, öncelikle sorunlarını tespit için Türk toplumu ile görüşmede bulunmuştur. Bu bağlamda Türk

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

toplumuyla, her partiden Türk kökenli belediye meclis üyeleriyle ve Türkler tarafından kurulan farklı derneklerin temsilcileriyle görüşerek sorunlarını dinlemiş, görüş alışverişinde bulunmuştur. Buna göre;

- 30 Ağustos 2009 tarihinde Lyon'da Andrezieux Türk Kültür Derneği ziyaret edilerek 300 kadar Türk toplumu üyesiyle,
- 31 Ağustos 2009 tarihinde Lyon'da Türk sivil toplum kuruluşlarının temsilcisi ve Türk kökenli belediye meclis üyesi yaklaşık 100 kişiyle,
- 1 Eylül 2009 tarihinde Strazburg'da Türk kökenli 12 belediye meclis üyesiyle,
- 2 Eylül 2009 tarihinde Strazburg'da Türk sivil toplum kuruluşlarında temsilci ve Türk toplumundan 10 kişiyle,
- 3 Eylül 2009 tarihinde Paris'te yaklaşık 100 Türk sivil toplum kuruluşu temsilcisi ve diğer Türk toplumu üyeleriyle,
- 4 Eylül 2009 tarihinde Paris'te Senatör Nathalie GOUYET'in beraberindeki Türk kökenli belediye meclis üyeleri ve sivil toplum kuruluşu temsilcileriyle görüşülmüştür.

Görüşmelerde sorunlarla birebir muhatap olan Türk görevliler ve yetkililer de dinlenmiş ve görüşleri alınmıştır.

İkinci olarak Alt Komisyon sorunları dile getirmek ve bilgi almak amacıyla Fransız yetkililerle görüşme yapmıştır. Bu kapsamda;

- 31 Ağustos 2009 tarihinde Lyon Akademisi Müfettişi Simone CHRISTIN,
- Türkçe ve Türk kültürü derslerinin eşgüdümünden sorumlu ve Türk göçü uzmanı Stephane de TAPIA,
- 3 Eylül 2009 tarihinde Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığına bağlı Fransa Göç ve Uyum Ofisi Genel Direktörü Jean GODFROID,
- 3 Eylül 2009 tarihinde Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığında Göç Direktörü Francis ETIENNE başkanlığında Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi (OFPPA) Genel Sekreteri Benoit MELSIN, İkamet ve Çalışma İzni Direktör Yardımcısı Vekili Philippe GARABIOL ve Sahtecilikle Mücadele Denetim ve Sınırdışı Direktör Yardımcılığında görevli Albay Eric DARRAS'tan oluşan heyet,
- 4 Eylül 2009 tarihinde Orne (Kuzey Normandiya) Senatörü Nathalie GOUYET ve kendisine eşlik eden Aigle ve Flers belediye başkanlarıyla görüşmede bulunulmuştur.

Alt Komisyon bu görüşmelerin dışında cezaevleri ve göçmen barınma merkezlerindeki koşulları gözlemlemek amacıyla;

- 31 Ağustos 2009 tarihinde Lyon St-Exupery (Göçmen) Gözaltı Merkezini ve,
- Yine aynı tarihte Lyon Corbas Cezaevini ziyaret etmiştir.

Alt Komisyon bu görüşmeler ve incelemeler dışında, raporunu hazırlarken Lyon, Strazburg ve Paris'teki Başkonsolosluklarımız ve Büyükelçiliğimiz tarafından verilen brifinglerden ve alınan bilgilerden ziyadesiyle yararlanmıştır.

Hemen ifade etmek gerekir ki, Alt Komisyonumuz 3 Eylül günü Paris'teki görüşmeleri sırasında Fransız yetkililerin bir dizi nezaketsizliğiyle karşılaşması nedeniyle 4 Eylül gününde Paris'te gerçekleştireceği görüşme programının bir kısmını iptal etmiştir. Buna göre, Entegrasyon Yüksek Kurulu (HCI) Başkanı Patrick GAUBERT, Paris Emniyet Müdürü Jacques QUASTANA ve Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik için Yüksek Kurul (HALDE) Başkanı Louis SCHWEITZER ile yapacağı görüşmeleri gerçekleştirilmemiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

FRANSA HAKKINDA KISA BİLGİ

Fransa, 64 milyon nüfuslu (1 Ocak 2009 tahmini), nüfus artış oranının % 0.55, ortalama yaşam süresinin kadınlarda 84, erkeklerde 77 olduğu, nüfusun % 99'unun okur-yazar, kentleşme oranının % 77 olduğu, iki meclisli, üniter yapı ve yarı-başkanlık sistemi ile yönetilen bir Batı Avrupa ülkesidir.

1.962 milyar Avro (2008) Gayri Safi Milli Gelire sahip olan Fransa'da kişi başına düşen milli gelir 27.400 Avro'dur. Yıllık enflasyon % 2.8, işsizlik oranı % 7,3'dür. Net turizm geliri 37,9 milyar Avro olan Fransa'dan Türkiye'ye gelen turist sayısı 2008 yılında 885.006'dır. Türkiye'nin Fransa'ya ihracatı 4.476,6 milyar Avro, Fransa'nın Türkiye'ye ihracatı ise 6.086,6 milyar Avro seviyesindedir.

Ülkenin en büyük şehirleri Paris (11.174.743), Lyon (1.648.216), Marsilya (1.516.340), Lille (1.143.125), Toulouse (964.797), Nice (933.080), Bordeaux (925.253), Nantes (711.120), Strazburg (612.104)'dur.

Nicolas Sarkozy'nin devlet başkanlığı yaptığı Fransa, Sarkozy'nin Başkan seçilmeden önce liderliğini yaptığı sağ parti UMP (Halk Hareketi için Birlik) tarafından yönetilmektedir. UMP (Halk Hareketi için Birlik), PS (Sosyalist Parti), MODEM (Demokrat Hareket), Nouveau Centre (Yeni Merkez), PCF (Fransa Komünist Partisi), Les Verts (Yeşiller), MPF (Fransa İçin Hareket) ve FN (Ulusal Cephe) Fransa'daki siyasi partilerdir. Ulusal Meclis ve Senato'da birinci parti UMP, ikinci parti ise Sosyalist Parti'dir.

Ülkenin % 73'ü Katolik, % 18,5'i Ateist, % 6'sı Müslüman, % 1,6'sı Protestan ve % 0,9'u Yahudi'dir.

FRANSA'DAKİ TÜRK TOPLUMU

Türk Toplumunu Hakkında Genel Bilgi

Fransa'da yaşayan vatandaşlarımızın sayısı yaklaşık olarak 508.000'dir. Fransa yasaları çift vatandaşlığa imkân tanıdığından, 84.000 civarında da çift uyruklu vatandaşımız bulunmaktadır. Bununla birlikte, Fransız istatistiklerinde vatandaşların kökenlerinin belirtilmemesi, Türklerin de vatandaşlık kazanımlarını Konsolosluklara bildirmemeleri nedeniyle Türk kökenli Fransız vatandaşlarının sayısı sağlıklı bir şekilde saptanamamaktadır.

Türk nüfusunun % 40 kadarı Paris, Lyon, Strazburg ve Marsilya gibi büyük şehirler ve çevresinde yaşamaktadırlar. Bir başka deyişle, Türk toplumu Île-de-France, Rhône-Alpes, Alsace-Lorraine ve Franche-Comté bölgelerinde yoğun olarak yaşamaktadırlar.

Türklerin Fransa'ya gelişi 1960'lı yıllarda Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan işgücü talebiyle olmuştur. Türk nüfusunun yaklaşık üçte ikisi en az 20 ila 30 yıldır bu ülkede bulunmaktadır. İkinci ve üçüncü kuşakların hemen hemen tamamı Fransa doğumludur. Kalabalık ailelerden oluşan Türk toplumunun % 50'yi aşkını 25 yaşından, % 40'a yakını ise 16 yaşından küçüklerden oluşarak genç ve dinamik bir yapıya sahiptir.

Türk toplumu işgücü olarak ormancılık, madencilik, inşaat, tarım ve gıda, hazır giyim ve hizmet sektörlerinde çalışmaktadır. Girişimci yapısıyla da dikkat çeken Türk toplumu toptan ve perakende ticaret, gıda, inşaat, mobilya, tekstil ve hizmet sektörlerinde faaliyet göstermektedirler. Örneğin, Paris ve çevresindeki "fast food" lokantalarının % 40'ı, inşaat sektörünün önemli bir kısmı, terzi ve tamirat atölyelerinin büyük bir bölümü Türk toplumu tarafından işletilmektedir. Bu oranlar bütün Fransa için yaklaşık olarak aynıdır. Büyükelçilik Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müşavirliğinin tespitlerine göre Fransa genelinde Türk toplumunun % 30'u kendi hesabına çalışmaktadır ve bu oran giderek artmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Yıllık işsizlik oranının % 7,3 olduğu Fransa'da, yabancılar arasındaki işsizlik oranı bunun iki katı, Türk toplumu arasında işsizlik oranı ise % 17 civarlarındadır.

Türk toplumu Fransa'da örgütlü bir yapı sergilemekte, Fransa'da 400'den fazla dini ve kültürel alanda faaliyet gösteren Türk Derneği bulunmaktadır. Önde gelen çatı kuruluşları Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB), Fransa Milli Görüş Teşkilatı, Fransa Türk Federasyonu, Alevi Dernekleri Federasyonu, Batı Fransa Türk Dernekleri Birliği, Orta Fransa Türk Dernekleri Birliği, Normandiya Bölgesi Türk Dernekleri Birliği, COJEP International adlı sivil toplum örgütleridir.

Türk toplumunun siyasete ilgisinin giderek artmasıyla, Mart 2008'de yapılan yerel seçimlerde 98 Türk kökenli Fransız vatandaşı Belediye Meclislerine seçilmiştir. Bunların 22'si Lyon, 7'si Marsilya, 39'u Paris ve 30'u Strazburg bölgelerinde görev yapmaktadır. Ne var ki, Fransa'da henüz Türk kökenli milletvekili ve senatör bulunmamaktadır.

TÜRK TOPLUMUNUN EĞİTİM SORUNU

Fransa'da yaşayan Türk toplumu, gerek kendisinden gerekse de Fransız idari uygulamalarından kaynaklı eğitim sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır.

Fransa'da okul öncesi ve temel eğitim kurumlarına giden Türk çocukların sayısı 63.864; meslek ve ticaret okullarına gidenlerin sayısı 2.789; yüksek öğrenim kurumlarına gidenlerin sayısı 2.031'dir. Bir başka ifadeyle üniversiteye devam eden öğrenci oranı % 5 olup, zorunlu eğitim sürecinde olanların oranı ise % 77'dir.

Eğitimlerini Fransa'da sürdüren Türk toplumu üyelerinin karşı karşıya buldukları en önemli sorun, ortaokulu bitirdikten sonra Fransız öğretmenleri tarafından kısa süreli mesleki eğitime yönlendirilmeleridir. Türk gençlerinin öğrenimlerini ileri düzeye götürememesinde ailelerinin de etkisi büyük olmaktadır. Zira çoğu kırsal kesimden gelen vatandaşlarımız çocuklarının eğitime ilgisiz kalmakta, veli olarak okul ile çok zayıf iletişim kurmaktadırlar. Bunun neticesinde sınıf başarı listesinde üst sıralardaki ve yetenekli Türk çocukları dahi mesleki liseye yönlendirilmektedir. Çocuklarıyla ilgilenen vatandaşlarımız ise, çocuklarını güçlükle düz liselere gönderebildiklerini ifade etmektedirler. Türk toplumu arasında, Türk gençlerinin yüksek öğrenim almalarına engel çıkarıldığı görüşünün çok yaygın olduğu görülmüştür.

Türk toplumunun eğitimdeki en büyük sorundan diğeri anadili ile kültürünü öğrenebilme sorunudur. Fransa'da 1970'li yıllardan itibaren uygulanmaya başlanan ve göçmen çocuklarının Fransız okuluna uyum sağlamaları ve kendi ülkelerine döndüklerinde oradaki uyumlarına katkıda bulunmaları için başlatılan ELCO (Enseignement de la Langue et Culture d'Origine) Anlaşması dâhilinde bu çocuklara yönelik ana dili eğitimi verilmektedir. Bu şekilde, Türkiye ve Fransa arasındaki ELCO Anlaşması çerçevesinde Türk çocuklarına Türkçe ve Türk Kültürü dersleri verilmektedir. ELCO derslerinin yasal dayanağı, 25 Temmuz 1978 tarihli göçmen çocuklarının eğitimlerinin düzenlenmesine yönelik genelge ile 22 Eylül 1978 sayılı Türk çocuklarının ilkokullarda kendi anadillerini ve kültürlerini öğrenmelerine yönelik genelgedir.

Türkçe ve Türk kültürü dersleri 1978'den bu yana Fransız okullarında ve/veya Türk toplumunca kurulan dernekler bünyesinde, ilkokul birinci sınıf öğrencileri hariç, diğer öğrencilere istekleri çerçevesinde okul müfredatı dışında, okul saatleri içinde ve dışında verilmektedir. Liselerde ise Türkçe, seçmeli yabancı dil olarak okul müfredatlarında yer almaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Bu dersler ELCO dâhilinde Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonu kararıyla Fransa'da görev yapmak üzere Türkiye tarafından atanan 189 adet Türk dili ve kültürü öğretmeni tarafından verilmektedir. Bu öğretmenler tarafından verilen Türkçe derslerine katılan Türk öğrenci sayısı 18.120'dir.

Türkçe ve Türk Kültürü Derslerinin talebe bağlı olması, sınıf geçmede etkisinin bulunmaması, derslerin çoğunlukla okul saatleri dışında ve derslik olarak kullanılmayan yerlerde yapılması ve Türklerin yaşadıkları yerleşim yerlerinin dağınık olması vatandaşlarımızın önemli bir kesimini çocuklarını Türkçe ve Türk kültürü derslerine göndermekten caydıran unsurlar olduğu tespit edilmektedir. Ayrıca Türk toplumunun genel olarak eğitim seviyesinin yüksek olmaması, ailelerin öğretmenler ve okul idaresi ile iletişim konusunda çekingen davranması gibi hususların etkisiyle konuya yönelik genel ilgisizlik de Türkçe ve Türk Kültürü derslerindeki öğrenci azlığının sebepleri arasında yer almaktadır. Sorunun çözümü için Konsolosluklar bir yandan velileri her vesileyle çocuklarının Türkçe derslerine katılmalarını sağlamaları için teşvik etmekte, diğer yandan da uygun koşul ve mekânların oluşturulması için Fransız makamları nezdindeki girişimlerini sürdürmektedirler.

Fransız makamları, Türkçe ve Türk Kültürü dersleri için derslik taleplerine yanıt verirken, bu derslere katılacak en az 15 öğrencinin velisinin bu yöndeki rızasını içeren yazılı bir belge aramaktadır. En az 15 öğrencinin talep etmesi halinde o okulda Türkçe dersi verilmektedir. Ancak, talep formlarının Türk velilerce genellikle geç doldurulmasından ötürü derslerin birçok bölgede geç başladığı belirtilmektedir. Bunun yanında Fransız yetkililer, az sayıda öğrenci ile derslere başlandıktan sonra yapılan talepleri, önceki listelerle iletilmedikleri gerekçesiyle geri çevirebilmektedirler. Eğitimin verimli olabilmesi için derslerin okul saatleri içinde olması tercih edilmekle birlikte, bazı okullarda şartlar gereği Türkçe ve Türk Kültürü dersine yönelik derslik talepleri, Fransız makamlarınca okul saatleri ve sınıfları dışında uygun olmayan mekân (laboratuvar, kantin, kütüphane gibi), gün ve saatlerde karşılanmaktadır.

Bu dersleri vermek üzere Türkiye tarafından Fransa'da görevlendirilen öğretmenler başta vize işlemlerinin geç sonuçlanması, görevleri süresince oturma izinlerini birden fazla yenilemek zorunda kalmalarından kaynaklı problemler ve eş ve çocuklarının sağlık sigortasının Türkiye tarafından karşılanmaması gibi konularda sorunlar yaşamaktadır. Vize işlemlerinin uzun sürmesi nedeniyle öğretmenlerin derslere geç başlamak zorunda kalmaları Türk toplumunda Türkiye'nin öğretmenleri geç gönderdiği düşüncesine neden olmaktadır. Yapılan görüşmede Türk toplumu, Türkçe ve Türk kültürü dersleri veren öğretmenlerin az olduğundan da şikâyet etmektedirler.

Hem vatandaşlarımız hem de Türkçe dersi öğretmenlerinin de ifade ettiğine göre, mevcut derslerde belirli Türkçe okul kitabının olmayışı ciddi bir sıkıntı yaratmaktadır. Dersler Türkiye'deki okullarda kullanılan kitaplardan, öğretmenlerin kendi hazırladıkları notlardan ve Almanya'da basılmış kitaplardan ve fotokopilerden yararlanılarak yapılmaktadır. Öğretmenler, derslere ilginin çok az olduğunu, sınıflardaki öğrenciler arasında seviye farkı olması nedeniyle verim sağlanmadığını, ders için ayrılan zamanın yetersiz olduğunu, derslerin geç saatte olması nedeniyle verim alınamadığını ve veliler için caydırıcı unsur olduğunu; ayrıca ailelerin yeterli Fransızca bilmemeleri nedeniyle veli toplantılarına katılmaktan çekindiklerini ve bu nedenle çocuklarının eğitimine ilgisiz kaldıklarını, erkeklerin de hanımlarını okul aile birliklerinde, veli toplantılarında bulunma konusunda teşvik etmediklerini ifade etmektedirler. Bazı çocukların da, Fransızca aksanları iyi olmadığı için ebeveynlerinin veli toplantılarına katılmasını istemediği öğrenilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Okul aile birliği derneği üyesi Türk vatandaşlarına göre Türkçe derslerindeki sorunlardan ötürü Türk çocukları dillerini ve tarihlerini yeterince bilmemekte, öğrenememektedirler. Bu nedenle dini derneklere ve oluşumlara yapılan harcama kadar eğitim derneklerine de önem verilmesinin ve hatta Türk Okulu açılmasının çok gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Vatandaşlarımız ayrıca, Türk toplumunun Türkiye’den gelen öğretim üyeleri veya resmi görevliler tarafından verilecek seminerlerle bilinçlendirilmesi talebinde bulunmuşlardır.

Türkçe dersleriyle ilgili bir şikâyet Strazburg’daki Alevi derneğinden gelmiştir. Kendilerinin Türkçe derslerden eşit şekilde yararlanamadıklarını ifade etmişlerdir. Alevi derneği, kendilerinin hem Eğitim Ataşeliğinden hizmet alamadıklarını iddia etmekte, hem de din derslerinin Sünnilere yönelik olması nedeniyle çocuklarını derslere gönderemediklerini bildirmektedir. Buna karşılık Stazburg Eğitim Ataşeliği, her türlü ders programını bütün derneklere ve Türklere bildirmekte oldukları, bu konuda hiç kimsenin habersiz bırakılmadığı, bu vatandaşlarımızın çocuklarını kendilerinin göndermedikleri bilgisini vermiştir.

Türk nüfusun yoğun olduğu Lyon bölgesinin pek çok yerinde Türkçe derslerinin sağlıklı sürdürülmesi konusunda Lyon Başkonsolosluğunun da çabasıyla önemli adımlar atılmıştır. Bununla birlikte Ain/Bourg-en-Bresse Vilayetine bağlı Lagnieu adlı beldedeki “le Vieux Chateau” adlı okulda Ulusal Cephe Partisine mensup Belediye Başkanının karşı çıkmasıyla Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin 1992’den beri verilemediği öğrenilmiştir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi Türk çocuklarının Türkçe derslerine devamını sağlayacak en önemli etmen derslerin müfredatta yer almasıdır. Örneğin, Lyon bölgesinin kimi kentlerinde Türkçe derslerinin karnede gösterilmesi konusunda başarı sağlanmışken, halen büyük bir bölümünde bu dersler karne notuna dâhil edilmemektedir.

Fransa’da ‘Akademi’ler okul müfredatının belirlenmesinde öncelikli göreve sahiptir. Bu nedenle Alt Komisyon Lyon’daki temasları sırasında, Lyon bölgesindeki Türk toplumunun katılmakta olduğu Türkçe derslerinin sağlıklı bir şekilde işlemesi ve buna ilişkin sorunlar hakkında, anadiller konusunda yetkili Lyon Akademisi Müfettişi Simone CHRISTIN ile görüşmede bulunmuştur.

Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin karnede yer alması konusunun gündeme geldiği görüşmede Müfettiş, derslerin karnede yer alabilmesinin zor olduğunu, çünkü Türkçede sınav yapabilme olanağına sahip olmadıklarını, bunun da nedeninin her öğrencinin farklı seviyelerde bulunmasından kaynaklandığını, ancak yine de bu konunun tekrar değerlendirmeye alınabileceğini ifade etmiştir.

Alt Komisyonun, karnede dersin öğrenci tarafından ne kadar süre izlendiğinin gösterilmesinin dahi önemli bir adım olacağını vurgulamasının ardından, Müfettiş bunun yapılabileceğini beyan etmiştir. Alt Komisyon, insanların kültür düzeyi arttıkça birbirlerini daha iyi anlayacaklarını, bu manada Türk çocuklarının yükseköğretime teşvik edilmelerinde ve fırsat verilmesinde Fransızların da ciddi fayda göreceğini; bir Türk aile için çocuğunun karnesinde Türkçe dersini görmesinin eğitime desteğini artıracığını, dersin karnede herhangi bir şekilde görünmesinin şu aşamada önemli olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca görüşme sırasında Alt Komisyon, Türk toplumunun Fransız toplumuna uyum sağlaması kadar Fransız toplumunun da yabancılara uyum sağlamasının gerekliliği, yabancılar için anadillerini iyi öğrenmenin önemi, okullarda Türkçe dil eğitim eksikliklerinin giderilmesi ve hükümet ile yerel makamların bu yönde çaba harcamalarının önemi üzerinde durmuş; anadil öğreniminin izin verilmemesi halinde asimilasyon politikasının ortaya çıkacağını vurgulamıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Yukarıda ifade edildiği gibi Türkçe ELCO kapsamının dışında liselerde yabancı dil olarak da verilmektedir. Fransız Eğitim Bakanlığı'nın 1994 tarihli Kararnamesiyle Türkçe, liselerde ikinci ve üçüncü yabancı dil olarak öğretilmeye başlanmıştır. Türkçe anadili dersleri, liselerde "seçmeli yabancı dil" olarak alındığı için öğrencilerin başarı ve başarısızlığını etkilemekte, Bakalorya (lise bitirme sınavı) notuna katkı sağlamaktadır. Öğretmenler Fransız Milli Eğitim Bakanlığı'nın kararıyla atanmakta ve dersler Fransız Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Fransız vatandaşlığını haiz bu öğretmenler tarafından verilmektedir. Ancak Fransız Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atanan sadece beş Türkçe öğretmeni liselerde görev yapmaktadır. Yabancı dil Türkçe dersleri verecek öğretmen sayısının talebe göre çok az olmasına karşılık, Fransız makamlarının yeni kadrolar açmadıkları görülmektedir.

Nitekim Alt Komisyonun konu hakkında Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin eşgüdümünden sorumlu Stephane de TAPIA ile yaptığı görüşmede Tapia da, yabancı dil olarak Türkçe'yi seçen 3500 kişiye karşılık Fransa Milli Eğitim Bakanlığınca atanan Türkçe öğretmeni sayısının çok az olduğunu ifade etmiştir. Bu talebe karşılık Fransa makamlarının kadro açmada isteksiz davrandıklarını vurgulamıştır. Tapia'ya göre bir diğer husus Türkçe kitap ve programların yokluğudur. Dersin kendisi varken Türkçe kitap vs. bulunmaması dersi anlamsızlaştırmaktadır. Fransa'da Türkçe ders kitabı yayımı yapılmasının bu anlamda önemli olacağına işaret etmiştir. Tapia'ya göre sorun tamamen siyasi bir meseledir. Nitekim eski Milli Eğitim Bakanı zamanında Türkçe 15. akademik lisan olarak kabul edilmişken, mevcut siyasi iktidarın Türkiye'ye karşı tutumu nedeniyle sorunlara çözüm üretilmemektedir. Fransa dil konusunda anlaşmaya yanaşmamaktadır. Tapia bu bağlamda, Fransa makamları nezdinde baskı oluşturmanın gerektiğini, ayrıca hem hükümetler arası hem de Fransız ve Türk üniversite rektörlerinin işbirliğinin önemine değinmiştir. Tapia, Fransa'nın önceki yıllarda yabancıların kendi dillerini öğrenmelerine önem verirken, bu politikanın popülist havada artık dile dahi getirilmediğini, Fransa kamuoyunda entegrasyonun asimilasyonla eşdeğer tutulduğunu, Fransızların Türk toplumunun Fransa'ya uyumundan memnun olmadıklarını, tarih ve genel kültür eksiklikleri nedeniyle Türkiye hakkında gerçek bilgi sahibi olmayan Fransızlar arasında Türkiye imajının olumlu olmadığını ifade etmiştir. Tapia'ya göre Fransa'da Türk-Fransız üniversitesi kurulması bir gerekliliktir.

Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığında Göç Direktörü Francis ETIENNE ise konu hakkında, Fransızca dilini öğrenmenin entegrasyon için önemli olduğunu ifade ederek, bunun Fransa'nın göçmen politikasının temeli olduğuna değinmiştir. İki dilli eğitimin Türkiye için anlaşılabilir olduğunu ancak Fransa için bu talebin kişisel bir tercih meselesi olduğunu, bu tür bireysel tercihlerin de karşılıklı anlaşmayla gelişebileceğini belirtmiştir.

FRANSA'DA GÖÇ, İLTİCA ve VİZE SORUNU

Fransa, başta kendisine yakın coğrafyalar olan Kuzey Afrika ile Doğu Avrupa olmak üzere dünyanın birçok yerinden göç almaktadır. Ülkemizden de gerek yasal gerekse de yasadışı yollardan birçok kişi Fransa'ya ikamet amaçlı girmektedir.

Kaçak göçmenlerin sayısının 400 bin ilâ 600 bin olarak tahmin edildiği Fransa'da, Nicolas Sarkozy'nin Cumhurbaşkanı olduğu 2007 yılından itibaren, ülkeye gelen yasal ve yasadışı göçmen sayısının düşürülmesi ve alınacak göçmenlerin kabulü için çeşitli şartların belirlenmesi hususu gündeme alınmış, bunun için gerekli yapısal düzenlemelere ve hukuki altyapı değişikliklerine öncelik verilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Bu yönde en önemli değişiklik 21 Kasım 2007 tarihinde yürürlüğe giren “Göçün Kontrolü, Uyum ve İlticaya İlişkin Yasa”dır. Yasa ile getirilen başlıca düzenlemeler şunlardır:

-15-65 yaş arasında olup, aile birleşmesi çerçevesinde ülkeye gelmek için vize başvurusunda bulunacak göçmenlerin, yaşadıkları ülkelerdeki Fransız temsilciliklerinde Fransızca dil ve Cumhuriyetin değerlerine ilişkin bilgileri sınanacak, sonucunun yetersiz olması halinde iki ay dil ve uyum eğitiminden geçecekler, bu eğitim sonunda yeniden sınava alınacak ve başarılı olmaları halinde aile birleşimi talebine buna ilişkin başarı belgesi de eklenecektir.

- Aile birleşimi kapsamında Fransa’ya gelecek yabancılara, ırksal - etnik bilgilerinin derlenmesi ve akrabalık bağlarının teyidi amacıyla DNA testi yapılacaktır. Kamuoyunda büyük tepki çeken hüküm Anayasa Konseyince “belirli koşullar” altında Anayasaya uygun bulunmuş, bu bağlamda, anılan uygulamanın başvuranla annesi arasında yapılması; başvuranın açık onayının alınması ve tahlilin nüfus kayıtlarının tutulmadığı ya da eksik tutulduğu ülkelerden başvuranlar için uygulanması kabul edilmiştir. DNA testinin gerekli olup olmadığına Mahkeme karar verecek, testin masrafları Fransız devleti tarafından karşılanacaktır. DNA testi uygulanacak ülkelerin listesinin Danıştay tarafından açıklanması ve yetkili kişilerin hangi koşullarda genetik tahlili uygulayacaklarının Danıştay kararıyla belirlenmesi gerekmektedir. Anayasa Konseyi ayrıca, DNA tahlilinin uygulanacağı ülkelerde bunun “sistemik bir uygulamaya dönüştürülmemesi” gerektiği hususunu dile getirmiştir.

- Aile birleşmesinden yararlananlar hakları ve ödevleri konusunda bir Kabul ve Uyum Sözleşmesi imzalayacaktır. Sözleşmeye göre, uyum sağlayamayan yabancılar için aile yardımı ödemeleri kesilecektir. Aile, Fransa’da velilerin hak ve yükümlülüklerine ilişkin bir eğitime tabi tutulacak, yükümlülüklerini yerine getirmeyen velilerin oturma izinleri yenilenmeyecektir.

- Aile birleşimini talep edenler, aile fertlerinin kalabileceği büyüklükte bir evde oturduğunu kanıtlayacaktır.

- Aile birleşimini talep edenlerin gerekli mali kaynağının (asgari ücretin üstünde) bulunup bulunmadığı kontrol edilecektir.

- Aile birleşmesi için 12 ay olan bekleme süresi 18 aya çıkartılmıştır.

Aile birleşimi çerçevesinde Fransa’ya gitmek isteyenlere vize alabilmeleri için buldukları ülkelerde uygulanacak dil ve kültür sınavı uygulaması 1 Aralık 2008’de başlamıştır. Teste girecek olanlardan, önce 60 günlük dil ve uyum kursuna katılmaları istenmektedir. Yeni uygulamada, kursta başarılı olamayanların ikinci bir teste tabi tutulacağı, eğer onda da başarılı olunmazsa geçici vize verileceği belirtilmektedir. Fransa’ya aile birleşimi çerçevesinde gelen her kişi “Kabul ve Uyum Kontratı” imzalamak zorundadır.

Bu yasa ile, kişilerin hangi ülke vatandaşı olduklarının ve kişisel becerilerinin dikkate alınmadığı kitlesel entegrasyon politikası bir kenara bırakılarak, Fransa’da uzun süreli ikamet edecek kişi ile devlet arasında karşılıklı hak ve yükümlülüklerin belirlendiği bir sözleşmenin imzalandığı, devletin ücretsiz Fransızca ve vatandaşlık dersleri verdiği, şahsın becerilerinin belirlenerek iş bulmasına yardımcı olunduğu bir entegrasyon programı uygulamaya konulmuştur. Yılda yaklaşık 100 bin yabancı uyruklu bu programa dâhil edilmektedir. Bu programa Türk toplumu da katılmaktadır.

Söz konusu yasanın kabulünün uygulamadaki ilk sonuçları 2008 yılından itibaren görülmeye başlamıştır. 2008 yılında, 4.300 kaçak göçmen yakalanmış, 20 bin civarında kişi sınırışı edilmiş, 10 bine yakını da gönüllü olarak Fransa’dan ayrılmış, toplu göçün düzenlenmesi ve kaynak ülkelerle dayanışma için 10 kadar ikili anlaşma akdedilmiştir. Bir

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

yandan “Fransa’nın ekonomik alanda gereksinim duyduğu nitelikli göçmenler için bir çekim alanı haline getirilmesi, diğer yandan da yasadışı göçle ödünsüz bir biçimde mücadele edilerek, bu kitlenin geri püskürtülmesine” dayanan bir strateji uygulamaya konulmuştur. Bu stratejiye göre, 1 Haziran 2007-31 Mayıs 2008 dönemi itibariyle yasal biçimde ülkeye giren yabancıların sayısı % 36,7, mesleki amaçla verilen uzun süreli ikamet vizeleri % 28, sınırdışı edilenlerin sayısı ise, % 31 artmış; **“aile birleştirmeleri çerçevesindeki göç” % 12,6 azalmış**; kendi isteğiyle ülkesine dönmek isteyen yasadışı durumdaki göçmenlerin sayısı ise (dönüş kararı alınması halinde verilen maddi desteğin ve göç veren ülkelerle yapılan ikili anlaşmaların da etkisiyle) bir yılda yaklaşık 5 katına çıkmıştır. Fransa, 2005 yılından beri düzenli olarak sınırdışı edilecek kişi sayısında hedefler koymaktadır. Buna göre 2005 yılı için 20 bine kişi olan hedef, 2009 yılında 30 bine yükseltilmiştir.

Fransa’ya her yıl 4.000 vatandaşımızın göç etmekte olduğu ve bunların büyük çoğunluğunun aile birleşimi olanağından istifadeyle Fransa’ya geldikleri göz önüne alındığında yukarıdaki yasanın vatandaşlarımıza yönelik önemli etkilerinin olduğu açıktır.

Alt Komisyon konu hakkında bilgi almak ve Türk toplumunun karşılaştığı bu sorunları dile getirmek amacıyla farklı birimlerdeki yetkililerle görüşmüştür. Bu bağlamda, 3 Eylül 2009 tarihinde Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanıma Dayalı Kalkınma Bakanlığına bağlı Fransa Göç ve Uyum Ofisi Genel Direktörü Jean GODFROID ve yine aynı tarihte Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanıma Dayalı Kalkınma Bakanlığında Göç Direktörü Francis ETIENNE başkanlığında Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi (OFPRA) Genel Sekreteri Benoît MELSIN, İkamet ve Çalışma İzni Direktör Yardımcısı Vekili Philippe GARABIOL ve Sahtecilikle Mücadele Denetim ve Sınırdışı Direktör Yardımcılığında görevli Albay Eric DARRAS’tan oluşan heyetle görüşmede bulunmuştur. Ayrıca 4 Eylül’de Paris’te Orne (Kuzey Normandiya) Senatörü Nathalie GOUYET ile yapılan görüşmede de konu dile getirilmiştir.

Jean GODFROID’in Genel Direktörlüğünü yaptığı Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanıma Dayalı Kalkınma Bakanlığına bağlı Fransa Göç ve Uyum Ofisi (OFII) 2009 yılında kurulmuş; Uluslararası Göç Ofisi ve Göçmenlere Sosyal Yardım Servisinin görevlerini devralmıştır. Ofisin temel iki görevi bulunmaktadır: Fransa’ya gelen göçmenlerin karşılanması ve desteklenmesi; Fransız vatandaşlarının yabancı ülkelere göçlerinde yardım olunması. Godfroid’in ifadesiyle ise kurumun ilk işlevi Fransa’ya yönelik profesyonel iş gücü göçünü idare etmek; ikinci temel işlevi ise Fransa’ya gelen yabancıların uyumu konusundaki prosedürleri yerine getirmektir.

OFII kararname ile atanan bir Başkan ile 15 kişilik bir Yönetim Kurulunca yönetilmektedir. Ofisin ayrıca 28 kişiden müteşekkil bir İstişare Kurulu mevcut olup, kurulun “iş” ve “sosyal” olmak üzere iki bölümü bulunmaktadır.

OFII tarafından yerine getirilen uyuma yönelik prosedür, göçmen henüz ülkesini terk etmeden başlamaktadır. OFII tarafından Türkiye’de uygulanmakta olan bazı ön prosedürler pilot uygulama niteliğindedir. Bu uygulama OFII’nin Türkiye’deki İş-kur nezdindeki temsilcilikleri tarafından yerine getirilmektedir.

Fransa’ya mülteci olma talebiyle gelen yıllık 30.000 kişinin sadece üçte birine mülteci olma hakkı verilmekte; bu kişilerin bu hakkı elde etmelerinden sonra kabulleri OFII tarafından sağlanmaktadır.

Yasal veya yasadışı yollardan gelmiş olup ülkesine dönmek isteyenler hakkında Kurum tarafından sağlanan yardımdan Afrika (Kuzey dâhil), Asya ve Doğu Avrupa ülkeleri

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

faidalanmaktadır. Türkiye’den gelip de dönmek isteyenler ise Türkiye’nin yardımıyla dönmektedirler.

Fransa’ya uzun süreli ikamet için her yıl gelen 200.000 kişinin yarısı sürekli ikamet (kalıcı), diğer yarısı ise ziyaret, geçici görev, öğrenim görme gibi sebeplerle gelmektedir. Kalıcı olmak isteyen 100 bin kişinin büyük çoğunluğu aile birleşimi (göçmenlerin eşleri veya bir Fransız ile evli olan yabancılar) nedeniyle gelmektedirler. Dolayısıyla kalıcı ikamete dayalı göçün temelini aile birleşimi oluşturmaktadır.

Bununla birlikte Godfroid, Fransa’nın göç politikasının, meslek sahibi göçmen almak, yani mesleki göç olduğunu vurgulamış; aile birleşimine dayalı göçle mesleki göçü dengelemeye çalıştıklarını ifade etmiştir.

Godfroid kalıcı olarak gelenler hakkındaki yasa da belirtilen yasal prosedür hakkında bilgi vermiştir. Buna göre, hangi sebeple olursa olsun ülkeye kalıcı olarak gelen bir kişi ikamet ettiği vilayete Kabul ve Uyum Sözleşmesi imzalamaktadırlar. Bu sözleşme karşılıklı sorumluluklar içermektedir. Kişi için bu sorumluluklar Fransızca öğrenmek, cumhuriyet değerlerini benimsemek ve iş arıyorsa mesleki eğitim almaktır. Bu taahhütlerine yerine getiren kişilere, Valilik de bir yıl içinde oturma izni vermeyi taahhüt etmektedir.

Yabancıların Fransızca ve cumhuriyet değerleri hakkında bilgisi Fransa’ya gelmeden önce kendi ülkesindeki temsilcilikler tarafından yapılan sınavla tespit edilmektedir. Sınav sonucunda kişinin bilgisinin yetersiz olduğu tespit edilirse OFII tarafından karşılanan 2 ay (80 saat) süreli Fransızca ve cumhuriyet değerleri kursuna tabi tutulmaktadır (OFII sadece bu iş için yıllık 50.000 Avro harcamaktadır.).

Bu kurslar Türkiye’de İstanbul, Ankara ve Adana’da verilmektedir. Godfroid, çoğu kişinin İstanbul’da kursa gitmeyi tercih ettiğini belirtmiştir. Verilmekte olan bu kurs Fransa’ya gelince de devam etmektedir ve büyük kısmı burada sürmektedir. Kursun toplam süresi 400 saattir. Bu sürenin sonunda kişiye Fransızcaya giriş diploması verilmektedir.

Godfroid, aile birleşimi konusunda yukarıdaki şartın uluslararası anlaşmalara uygun olduğunu ifade etmektedir. Fransa’da ikamet etmekte olan bir göçmen, yukarıda yasa da sayılan şartları taşıması halinde ailesini yanına alabilmesi için Valiliğe başvuruda bulunmaktadır. Valilik dosyayı göçten sorumlu ilgili kuruma ileterek inceleme yapmakta ve sonunda kararı ilgili Fransız Başkonsolosluğuna iletmektedir. Buna ek olarak konsolosluk kişinin ülkesindeki aile bağlarını araştırdıktan sonra vize işlemini başlatmaktadır.

Kabul sürecinin uzun ve geciktirici olması hakkında şikayetlere yönelik Godfroid, kanun koyucunun amacının göçü durdurmak olmadığını, her ne kadar yasa yapılırken bazı milletvekilleri ısrarla geciktirici prosedürden yana tavır koysalar da yargının bu ihtimali devre dışı bıraktığını, örneğin Danıştay’ın başvuru-inceleme-kabul sürecine vize işlem süresinin de dahil edilmesine karar verdiğini ifade etmiştir. Godfroid’e göre idare yaptığı her işlemin iptal edilebilme ihtimalini dikkate alarak çalışmaktadır. Godfroid, istatistiklere göre, idare mahkemelerinin çoğunlukla başvuruların lehine karar verdiğini, yine istatistikî bilgilere göre başvuruların % 95’inin yasal süreler içinde sonuçlandığını görüleceğini, vize uygulamalarının şeffaf ve yargı denetimine açık işlemler olduğunu, ayrıca vize işlemlerine yönelik davaların uzun sürmediğini işaret etmiştir.

Godfroid’e göre, Fransa’nın mültecilere yönelik Fransızca eğitiminden geri adım atması mümkün değildir. Bu uygulama Rusya ve Çin gibi çok daha geniş coğrafyaya sahip ülkeler için de söz konusu olmaktadır. Hatta çoğu Avrupa ülkesi bu uygulamayı başlatmış durumdadır. Godfroid’in ifade ettiğine göre AB ülkelerince kabul edilen Avrupa Göç Anlaşması bu hususa izin vermektedir. Bu anlaşma her ülkeye göç konusunda hazırlık önlemi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

alabilme hakkını tanımaktadır. Ayrıca Godfroid, Fransa'nın göç alan diğer Avrupa ülkelerine göre daha az şart öne sürdüğünü, Fransız Konsolosluklarına vize talep eden yabancıların özel durumunun dikkate alınması yolunda talimatlar gönderildiğini, hatta istisna tanınabildiğini ifade etmiştir.

Aile birleşimi için vize taleplerinin sonuçlandırılma süresinin uzun olması hakkında Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığında Göç Direktörü Francis ETIENNE ise, kimi zaman sahte aile birleşimi talepleri ile karşı karşıya kalabilmeleri nedeniyle bu mevzuda bazı önlemler almak zorunda kaldıklarını, Türkiye'yi hedef göstermediğini ancak sahte aile birleşimi taleplerinin önlenmesi için süreci yavaşlatarak zaman kazanmaya, titiz bir inceleme yapmaya çalıştıklarını belirtmiştir.

Fransız Senatör Nathalie GOUYET, vize alımlarında uygulanacak DNA testi uygulamasına Senato'da şiddetle karşı çıktığını ve kanunu Etik Kuruluna götürerek kısmen iptal edilmesini sağladığını ifade etmiştir. Senatore göre, Fransa'nın göçmenleri ağırlamak için daha iyi bir yasaya ihtiyacı bulunmaktadır. Gouyet, Fransız idaresinin vize konusunda çok bürokratik ve işleri zorlaştırıcı tutum içinde oluşunu da eleştirmiştir. Gouyet, göç yasasındaki Fransızca dil eğitiminin bir kısmının Fransa'ya gelmeden önce yapılması zorunluluğunun kalkmasında Komisyonla hemfikir olduğunu beyan etmiştir.

Aile birleşimine yönelik vize dışında, ziyaret, öğrenci vizesi gibi vize taleplerinde de vatandaşlarımız sıkıntı yaşamaktadır. Nitekim Türk toplumu, ziyaret amacıyla ailelerini Fransa'ya getirmek istediklerinde zorlukla karşılaştıklarını belirtmiştir. Türkiye'den Fransa'ya gelmek isteyen öğrenciler ise vize sürecinin uzun olması nedeniyle dönem kaybına uğrayabilmektedirler.

Alt Komisyonumuzun yaptığı görüşmelerde her fırsatta Fransız yetkililere dile getirdiği bu konuda Fransız makamları şu görüştedirler:

Godfroid öğrencilerin vize talebinde ve sürecinde yakın zamana kadar yaşadıkları engellerin kaldırıldığını, Fransa'nın asıl amacının öğrenci almak olduğunu, bunu sağlamak için "yetenek ve yetkinlik" şeklinde yeni oturma izni biçimlerinin oluşturulduğunu, bu oturma izniyle kişilerin değişik zaman dilimlerinde Fransa'da oturmalarına imkan sağlandığını, Türkiye'deki Fransa Büyükelçisinin belli sayıda Türk öğrencinin Fransa'da öğrenim görmesini sağlama sorumluluğu olduğunu, seçilmiş göç politikasının amacının Fransa'yı Türkiye gibi entellektüel ilişkilerin geçmişinin uzun yıllara dayandığı ülkelerdeki öğrenciler için cazip hale getirmek olduğunu, bu politikanın çok açık olduğunu, ancak eski uygulamaya alışmış idari birimlerin yeni uygulamayı hayata geçirmede zorlanabildiklerini, dolayısıyla bazen uygulamalarda farklılık olabildiğini ancak Fransa'nın bir tür açılım politikasını başlatmış olduğunu ifade etmiştir.

Etienne ise doğu ülkelerinden sahte öğrenciler gelmesi nedeniyle öğrenci vizesi konusunda ihtiyatlı davranıldığını belirtmiştir. Godfroid gibi Fransa'nın politikasının tüm dünyadan öğrencilerin gelmesini teşvik edici olduğunu söyleyen Etienne, Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin, Fransa'ya yıllık 50 bin öğrenci kabul edilmesi yönünde hedef belirlediğini, hâlihazırda Fransa'da 250-260 bin yabancı öğrencinin bulunduğunu, 2000-2001 yıllarında bunun yarısı kadar öğrencinin bulunduğunu ve Türkiye'den ne kadar çok talep olursa bundan o derecede memnun olacaklarını ifade etmiştir.

Türkiye'nin Fransa açısından önemli ve güvenilir bir ülke olduğunu vurgulayan Etienne, tüm yabancılar bakımından vize başvurusunun reddedilme oranı ortalama % 10 iken, Türkiye için % 5 olduğunu, çok girişli vizelerin kabul oranının da yüksek olduğunu, örneğin 2008'de

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

kabul oranı % 18 iken, 2009'un daha ilk 6 ayında % 19'a ulaştığını, bunun da ikili ilişkilerin canlılığı ile bağlantılı olduğunu nitelemiştir.

Etienne ayrıca, Fransız vize rejiminin diğer AB ülkelerinin vize rejimlerine kıyasla daha yumuşak olduğunu, örneğin Türk vatandaşlarından transit vizesi talep etmediklerini, dolayısıyla vize ilişkisinde karşılıklı olarak anlayışlı olmak gerektiğini belirtmiştir.

Etienne'ye göre her ne kadar foto çekimi, parmak izi alımı gibi aşağılayıcı ve rahatsız edici olarak değerlendirilebilen uygulamalar içerse de "biyometrik vize" uygulaması teknolojik gelişmelerin etkisiyle giderek yayılacaktır. Nitekim Avrupa Göç ve İltica Paktının tüm Schengen ülkelerinde 10 Ocak 2012'den itibaren biyometrik vize uygulamasına geçilmesini öngörmektedir. Bu hususta Türkiye'ye dönük bir ayrımcılık olmadığını vurgulayan Etienne, biyometrik vize uygulaması için üç pilot bölge seçtiklerini, bunların Londra, Cezayir ve İstanbul olduğunu, İstanbul'un Fransa'nın göç politikasındaki önemli bir hedef şehir olduğunu, biyometrik vize uygulamasına 2009 yılı sonu 2010 yılı başında Türkiye'de başlanmasının planlandığını, bununla Avrupalı ortaklarına idari bir başvuruda kat edilen aşamayı göstermeyi istediklerini, bu teknoloji ile kimlikler üzerinde gerçekleştirilen sahteciliğin de ortadan kalkacağını ifade etmiştir.

Alt Komisyon, yabancılara mülteci statüsü tanıma ve siyasi ve idari koruma sağlama konusunda yetkili kurum olan Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi (OFPRA) ile Türkiye'den mülteci kabulü konusunda görüşmede bulunmuştur. Görüşmenin Ofisin Başkanı Jean François CORDET ile yapılması beklenirken, kendisinin mazeretsiz olarak gelmediği toplantı Genel Sekreter Benoit MELSIN ile yapılmıştır.

Mali ve idari özerkliği olan ve tüzel kişiliğe sahip olan Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi (Office Français de Protection des Refugies et Apatrides-OFPRA), mültecilerin korunmasıyla ilgili uluslararası anlaşmaların ve sözleşmelerin uygulanmasını sağlamakla görevli olarak 25 Temmuz 1952 tarihinde kurulmuştur.

OFPRA, Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığının vesayet denetimi altında diğer bakanlıkların birimleriyle verilen görevleri yerine getirmektedir. Bu kapsamda, OFPRA, Mültecilerin Statüsüne ilişkin Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesinde yer alan şartları sağlayan kimselere "mülteci statüsü" tanımakta, bu şartları sağlamayan, ancak ülkesinde ciddi hayati tehlike içerisinde olan kimselere ikincil koruma vermekte ve bu statüleri alan kişilerin idari ve adli olarak Fransa'da korunmasını sağlamaktadır. OFPRA bağımsızlığını gerekçe göstererek iltica sorunlarına ilişkin konsolosluklarla görüşme yapmamaktadır.

Türkiye'den Fransa'ya iltica etmek üzere çok sayıda vatandaşımız OFPRA'ya başvurmaktadır. İstatistiklere bakıldığında, ülkemiz vatandaşlarından Fransa'ya yönelik iltica taleplerinin 2003'den sonra giderek azaldığı görülmektedir. 2003 yılında 7776 olan başvuru sayısı 2008'de 2945'e gerilemiştir. Bunun temel nedeninin ülkemizdeki ekonomik kalkınma ve bunun yanında insan hakları alanında sağlanan gelişme olarak değerlendirilebilir.

OFPRA'ya Türkiye'den yapılan başvuruların büyük çoğunluğunu erkek başvurucular oluşturmaktadır. Kadınların oranı % 29 dolaylarındadır. Başvurucuların yaş ortalamasının 28,5 olduğu görülmektedir.

OFPRA'ya iltica talebi birinci kez yapıp reddedildikten sonra tekrar başvuru yapılabilmektedir. Ayrıca başvurunun kabul edilmemesi halinde kararın iptali için Mülteci Ulusal Mahkemesine de gidilebilmektedir. OFPRA Türkiye'den 2005 yılı öncesinde gelen başvuruları ilk incelemede çokça kabul ederken, 2005 yılından sonra daha temkinli hareket ederek kabul sayısını azalttığı görülmektedir. Bununla birlikte, itiraz sonucu Mülteci Ulusal

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Mahkemesinin mülteci statüsü tanıdığı başvuru sayının fazla oluşu dikkat çekmektedir. Bu sayı 2001-2005 tarihleri arasında 272'den 786'a yükselmiş; 2006 yılında 296'ya düşen mahkemenin mülteci statüsü tanıdığı başvuru sayısı, yeniden artarak 2008 yılında 524'e çıkmıştır. Dolayısıyla 2008 yılında OFPRA'ya yapılan 2945 başvurudan reddedilip mahkemeye götürülenlerden 524'ü başvurucu lehine sonuçlanmıştır. Mahkemelerin içtihat oluşturmasıyla bu sayının yüksek seviyelerde seyretmesi de muhtemel görünmektedir. Netice olarak 2008 yılında 2945 başvurudan 704 kişinin iltica talebinin kabul edilmesi oldukça yüksek görünmektedir.

İstatistiklere göre Fransa'daki toplam Türk mülteci sayısı 2003 yılında 8862 iken 2008 yılında 10564'e yükselmiştir. Her ne kadar sayı yükselse de artış hızının önceki yıllara göre azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Fransa'da mülteci sayısında Türkiye, Sri Lanka (18102) ve Kamboçya'dan sonra (13195) üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye'yi Kongo (9816), Vietnam (8583) ve Laos (7496) izlemektedir.

Türkiye'den yapılan başvuruların % 80'i etnik kökene dayanmaktadır. Bu kişiler "Kürt partisi özellikle DTP militanı" oldukları, PKK'yla ilintili olduklarını, "Kuzey Irak'taki kamplardan geldiklerini" beyan ederek iltica talebinde bulunmaktadırlar. Nitekim bu gerekçelerin iltica talebinin kabulünü kuvvetlendiren unsurlar olması dikkat çekicidir. Başvurucular bu gerekçeleri kabul alabilmek için kendilerinin uydurduğunu kimi zaman itiraf etmektedirler. OFPRA'nın 2008 raporunda OFPRA'ya 2. ve 3. kere başvuran kişilerin "Türkiye'ye giriş çıkış yaptıklarını beyan ettikleri ve bu kişilerin havaalanında kısa süre tutuklandıklarını, ardından tekrar militan faaliyetlerde bulunmalarından dolayı yeniden zulüm görmemek için Türkiye'den kaçtıklarını" iddia ettikleri belirtilmektedir. Bununla birlikte OFPRA'nın 2008 raporunda iltica talep eden PKK militanlarının sayısının giderek azaldığı beyan edilmiştir. Ayrıca sendikacı veya aşırı sol gruba üye olmak da mülteci başvurularına gerekçe olabilmektedir.

OFPRA'nın raporuna göre ikincil korumadan yararlanmak isteyen kişiler ise töre cinayeti, kan davası ve zorla evlendirme gerekçeleriyle koruma talep etmektedirler. İkincil koruma talebi başvuru sayısı 2006'da 25, 2007'de 38 ve 2008'de 56'dır. Birincil korumaya göre az olmakla birlikte artış eğiliminde olduğu görülmektedir.

OFPRA'ya vatansız duruma düşmüş kişiler de mülteciler gibi benzer korumadan yararlanabilmektedir. 2008 yılında Türkiye doğumlu Türkiye'de askerliğini yapmak istemediği için vatandaşlıktan çıkarılan 5 kişi OFPRA'ya başvurmuştur.

OFPRA, kendilerinden sıkça iltica talep edenlerin geldikleri ülkeleri insan hakları gibi konularda değerlendirmeye tabi tutarak sonucunda bir güvenilir ülkeler listesi hazırlamaktadır. 15 ülkenin bulunduğu listede (Benin, Bosna-Hersek, Cape Verde, Hırvatistan, Madagaskar, Gürcistan, Gana, Hindistan, Mali, Makedonya, Mauritius, Moğolistan, Senegal, Tanzanya, Ukrayna) Türkiye'nin bulunmaması dikkat çekicidir.

Genel Sekreter Benoit Melsin, OFPRA tarafından hazırlanan Güvenli Ülkeler listesinde Türkiye'nin bulunmamasının nedenini tam olarak açıklamamakla birlikte bir ülkenin bu listede yer almasının, o ülkeden gelen iltica taleplerinin incelenmesini engellemediğini, ancak sürecin bazı farklılıklar içerdiğini, listedeki ülkelerden gelen iltica taleplerinin öne alındığını ve kısa sürede (iki gün) cevap verildiğini ifade etmiştir.

Alt Komisyonun, insan hakları ihlalinin çok az olduğu Türkiye'den çok sayıda mülteci kabulüne karşılık, Pakistan, Irak gibi ülkelere daha az olmasının şaşırtıcı olduğu beyanına karşılık Genel Sekreter Melsin, Türkiye'den gelen iltica talebin çok olmasını gerekçe göstererek bunun sorumlusunun kendileri olmadığını, gelen talebe göre kabul sayısının az bile

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

olduğunu, kendilerinin reddettiği kimi başvuruların mahkeme tarafından kabul edildiğini belirtmiştir.

Türkiye'deki yasal bir siyasi partiye bağlı olduklarını ifade eden kişilerin iltica taleplerinin kabulünün nedenini de açıklamayan Genel Sekreter, belli bir ülkeye yönelik politikalarının olmadığını, önlerine gelen her dosyayı incelediklerini ifade etmiştir. Ayrıca, Türkiye'den gelen iltica taleplerin % 95'inin reddedildiğini, sadece % 5'inin kabul edildiğini, reddedilenlerin çoğunlukla sahte belge içerdiğini dile getirmiştir.

Yasal olarak ülkeye gelmek isteyen göçmenler yanında Fransa'nın göçe ilişkin karşılaştığı en ciddi sorun kaçak göçmenlerdir. Yukarıda ifade edildiği gibi; sayıları 400 bin ilâ 600 bin olarak tahmin edilen kaçak göçmenler konusunda 2007 yılından itibaren sert bir politika uygulamasına geçilmiş ve ülkeye gelen yasal ve yasadışı göçmen sayısının düşürülmesi için gerekli düzenleme ve değişikliklere girilmiştir. Yasadışı göçle ödünsüz mücadele kapsamında 20.000 civarında kişi sınırdışı edilmiştir. Bunun yanında kaynak ülkelerle de ikili anlaşmalar yapılmış, bu ülkelerin kalkınmasına destek olma stratejisi uygulamaya konuşmuştur. Düzenleme ve anlaşmalar uyarınca kaçak yollardan gelip kendi isteğiyle ülkesine dönmek isteyenlere yardımcı olunmaktadır. 2007-2008 yıllarında bu stratejinin etkisiyle, kendi isteğiyle ülkelere dönmek isteyenlerin sayısı 5 katına çıkmıştır. Fransa, 2005 yılından beri düzenli olarak sınırdışı edilecek kişi sayısında hedefler koymaktadır. Buna göre 2005 yılı için 20 bin kişi olan hedef 2009 yılında 30 bine yükseltilmiştir.

Fransa'da kaçak göçmenler hakkında yeni kurallara göre, Fransız makamları önlerine gelen her dosyayı titizlikle tek tek incelenmekte, insani gerekçelere veya emeğe ihtiyaç duyulan sektörlerden birinde çalışıyor olunması durumuna göre oturma izni verilmektedir. Ancak kaçak göçmen statüsünde olan kaç kişinin durumunun düzeltileceğine ilişkin üst sınır bulunmasından dolayı idare, dosyaları incelerken bazı hallerde kişilerin bireysel durumlarını dikkate almamaktadır.

Göç konusu, Fransa'nın Temmuz-Aralık 2008'de üstlendiği AB Dönem Başkanlığı çerçevesinde belirlediği öncelikler arasında da yer almış; Cumhurbaşkanı Sarkozy, Almanya Başbakanı Merkel ile birlikte, ortak bir göç politikasının geliştirilmesi çerçevesinde Ekim 2008'de Avrupa Göç ve İltica Paktının kabulünde öncü rol oynamıştır. Fransa'nın bu girişimde benimsediği temel hedefler: Bütün ülkelerin dayanışmasıyla Birliğin dış sınırlarının daha iyi korunması, AB'nin genel göç ihtiyacının belirlenerek göç alacak ülkelerin alım kapasitesine göre göçmen almalarının sağlanması, kaçak göçmenlerin iadesinde AB ülkelerinin ortak hareket etmesi, 2010 yılına kadar mülteci statülerinin tanımlanması ve sığınma şartlarının uyumlaştırılması ve göçmen gönderen ülkelerin kalkınmasına destek verilmesidir.

Ülkemiz Avrupa'ya geçmeye çalışan kaçak göçmenler için bir transit ülke konumundadır. Kaçak göçmenlerin bir kısmının ülkemizi kullanmaları AB İşlerinden Sorumlu Genel Sekreter Pierre Lellouche tarafından Alt Komisyona dile getirilmiştir. Son dönemde Fransa'ya gelen kaçak göçmenlerin tümünün Türkiye üzerinden geldiklerini, bu nedenle Fransa'nın özellikle Türkiye'nin doğusundan gelen yasadışı göçle ilgili sorunları olduğunu vurgulayan Lellouche, AB'ye kaçak göçün İspanya-Portekiz'de az çok denetim altına alındığını, İtalya-Malta'da sorunlar bulunduğunu, ancak Avrupa'ya kaçak göçün önemli kısmının Türkiye'nin doğu sınırları üzerinden geldiğini, bu durumun Türkiye-AB ilişkilerini olumsuz etkileyebileceğini, Yunanistan'ın kendi sınırlarına hâkim olmadığını, yasadışı göçle mücadeledeki sınırların denetimi ve mali hususlarda Türkiye'ye ile ortak hareket etmeleri gerektiğini bildiklerini, ancak konunun esas itibarıyla Türkiye'nin egemenlik sahası içinde yer aldığını, Türk

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ordusunun doğuda son derece güçlü olduğunu ve doğu sınırından kaçak göçmen girişini engelleyebilecek kabiliyete sahip olduğunu belirtmiştir.

Buna karşılık Alt Komisyon, Avrupa'nın Türkiye'den yasadışı göçle mücadele konusunda destek beklerken faturayı sadece Türkiye'ye ödetmeye çalışmaması, bundan kaynaklanan maddi yükün paylaşması gerektiğini, bu yük paylaşılmadan Geri Kabul Anlaşması'nın imzalanmayacağına işaret etmiştir. Komisyonca kaçak göçün inceleme altına alındığını ifade eden Alt Komisyon; kaçak göçü önlemek için Türkiye'nin çok uğraştığını, ancak Yunanistan'ın kaçak göçmenlere muamelesinin göz ardı edilmemesi gerektiğini, bunu ilgili uluslararası sivil toplum kuruluşlarının ve BM'nin de ortaya koyduğunu, Türkiye'nin elinde Yunanistan'ın kendi karasularında göçmen taşıyan botları batırdığını gösteren video görüntülerinin dahi bulunduğunu ifade etmiştir. Lellouche'un göçmenlerin doğu sınırından geçmelerine yönelik eleştirisine ise Türk ordusunun doğuda 1.400 km'lik sarp bir sınırı koruduğu, PKK sızlamalarının bile önünün tam olarak alınmadığının göz ardı edilmemesi gerektiği belirtilmiştir.

Lellouche'a göre göçmenlere muamele, tedavi gibi konularda Fransa'nın üstüne ülke bulunmamaktadır. Fransa'daki evrensel hastalık sigortası sayesinde hiçbir belge istenmeden, kaçak da olsa göçmenlerin tedavi görebildiklerini ifade etmektedir.

Lellouche'un bu ifadelerine karşılık Fransa'da birçok göçmen kampı ve buna benzer diğer idari merkez veya salonların yaşam koşullarının iyi durumda olmadığı iddia edilmektedir. Alt Komisyon Lyon'daki incelemeleri sırasında Türkiye'den gelen kaçak göçmenlerin de bulunduğunu öğrendiği Lyon St-Exupery Gözaltı Merkezi'ni ziyaret etmiştir:

• Lyon St-Exupery Gözaltı Merkezi'ni Ziyaret

31 Ağustos Pazartesi günü saat 10.00 civarlarında Gözaltı Merkezi (CRA-Centre de retention) ziyaret edilmiştir. Genel Müdür Stephane Goux ile Güney-Doğu Sınır Polisi (Police Aux Frontieres) Genel Müdür Yardımcısı Gerard Pellegrin tarafından karşılanan Heyete öncelikle Merkezin işleyişi hakkında bilgi verilmiştir. Merkezin ilk kez Avrupa Birliği ülkelerinin dışında bir resmi heyet tarafından gezilmesine izin verildiği ifade edilmiştir. Kaçak olarak ülkede bulunan yabancı ülke vatandaşlarının tutulduğu Gözaltı Merkezi Lyon havaalanının sınırları içinde olup, eski bir otelden dönüştürülmüş prefabrik görünümlü, tek katlı ve yaklaşık 800 metrekare alana sahiptir. Merkez çok sıkı güvenlik önlemlerine sahiptir. Etrafi dikenli tellerle kaplı olduğu gibi, dış duvara yaklaşılmasını engelleyen güçlü bir alarm sistemi bulunmaktadır.

Merkez ulusal bir gözaltı merkezi olup, Fransa'nın neresinde yakalanırsa yakalansın her kaçak yabancı burada barındırılabilir. İdari olarak Fransız gümrük polisi tarafından yönetilmektedir. Yönetim kadrosu ve güvenlik gümrük polisi tarafından sağlanmaktadır. İdari işlere bakmak üzere ise, kâtip olarak adlandırılan sivil memurlar görev yapmaktadır. Genel olarak mahkeme katipliği, gözetim, refakat gibi görev tanımlamaları mevcuttur. Yaklaşık 100 personel çalışmaktadır.

Fransa'nın genelinde 24 adet benzer gözaltı merkezleri bulunmaktadır. Bazıları jandarma tarafından yönetilmektedir. Ancak zamanla tüm bu tür merkezlerin gümrük polisine devri düşünülmektedir.

Merkez 1995 yılında kurulmuştur. Bir otelden dönüştürülmesi nedeniyle sahip olduğu alt yapının olumlu yansımaları olmaktadır. İlk yansıması klasik gözaltı birimleri görünümüne sahip olmamasıdır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Merkez ulusal çapta olsa da, 250 km²'lik alandaki 10-15 vilayet merkeze bağlı bulunmaktadır. Merkezin kapasitesi 120 kişiliktir. Kapasite 140 kişiye kadar çıkarılabilmektedir. Merkez üç bölümden oluşmaktadır: Erkekler, Kadınlar ve Aile. Fransa'daki sadece beş merkezde aile bölümüne sahip gözaltı merkezi bulunmaktadır. En büyük bölüm erkeklere ayrılmıştır. Aile bölümünde 12 ailenin kalabileceği şekilde odalar bulunmaktadır. Ayrıca eşcinseller ayrı odalarda tutulmaktadır. Merkezde Heyetimizin ziyareti sırasında beş Türk göçmenin bulunduğu bilgisi alınmıştır. Ancak Türklerle görüşülme imkanı bulunamamıştır.

Merkez işleyişini başta Yabancılar Yasası olmak üzere bir dizi yasal düzenlemeye dayalı olarak gerçekleştirmektedir. Merkezin işleyişi temel olarak bir yönetmeliğe dayanmaktadır.

Merkezde gözetim altında tutulan kişilerin dört temel hakkı vardır:

1. Durumları hakkında yakınlarına bilgi verebilme
2. Merkezin içinde kendileri için ayrılan bölümlerde istedikleri gibi dolaşabilme
3. Ziyaret edilme
4. İltica talebinde bulunma

İltica talebinde daha önce bulunmuş olsa dahi ikinci bir hak tanınmaktadır. Ancak kişilerin ikinci haklarını çoğunlukla zaman kazanmak için kullandıkları; nitekim hemen hemen tüm ikinci taleplerin reddedildiği ifade edilmiştir. Merkeze gelen herkese beş gün içinde ilticada bulunma hakkı verilmektedir. İltica taleplerinin, Cenevre Sözleşmesi uyarınca dini, siyasi ve hayati tehlike söz konusu olduğunda kabul edildiği belirtilmiştir. Bir başka deyişle ekonomik olduğu anlaşılan ilticalar reddedilmektedir. Gözaltı Merkezinin görevi, iltica talebinde bulunan kişi hakkında dosya hazırlayarak bunu karar verici mercie göndermektedir.

Kaçak bir göçmenin yakalanması halinde süreç şöyle işlemektedir: Göçmen yakalanmasını takiben en çok iki gün gözaltında tutulmaktadır. Bu süre içinde Valilik sınırdışı kararı alır. Kişi gözaltı merkezinde tutulabilmek için gözaltına alındıktan itibaren 48 saat içinde hâkim karşısına çıkarılır. Hâkim gözaltında tutulmasının devamı için 15 gün süre verebilir. Kişinin valiliğin sınırdışı işlemine karşı itiraz hakkı vardır ve bu talep mahkemece değerlendirilir. Sürecin devamı halinde 15 gün sonunda tekrar hâkim karşısına çıkarılan kişi için hâkim 15 gün daha ek süre verebilir. Valiliğin sınırdışı kararını takiben kişi ayrıca iltica talebinde bulunabilir ki bu talep de mahkemece ele alınır (iltica talebi süre kazanmak amacıyla yapılmaktadır.). ancak gözaltı merkezinde tutulma süresi hiçbir şekilde toplamda 32 günü aşamaz. Bu süre sonunda kişi ya sınırdışı edilir ya da serbest bırakılır. Sınırdışı kararı alınsa dahi kişi zorla sınırdışı edilemez. Kişi sınırdışı edilmeye direnirse, sınırdışı işlemi yapılmaz ancak hakkında ceza davası açılır. Bir yabancıнын Merkezde kalış süresi genelde ortalama 10 gündür. Ancak istisnai olarak 32 gün tutulanlar da olmaktadır. Kişi bir başka AB ülkesine iltica talep ediyorsa ikili anlaşmalar gereği bu ülkelerdeki makamlara gönderilebilmektedirler.

Alt Komisyonun, kaçak yabancıların Fransa tarafından bu prosedürler dışında gizlice başka bir ülkeye (örneğin bir Afrika ülkesine) bırakılıp bırakılmadıkları sorusuna, konunun siyasi olduğu, böyle bir şeyin Fransa'da olamayacağı ifade edilmiştir. Bununla birlikte Kosova'daki savaş sırasında Fransa'ya gelen çok sayıda mültecinin yasal prosedür dışında gözaltında tutuldukları bilgisi verilmiştir.

Merkeze senede ortalama 2400 kişi gelmektedir. Bunların üçte ikisi ülkelere geri gönderilmektedir. Gözaltında tutulanları ziyarete yılda 10.000 kişi gelmektedir. Merkeze gelenler çoğunlukla Kuzey Afrika ülkelerindedir. Cezayir, Tunus ve Fas bunlardan ilk

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

üçüdür. Türklerin geçen yıl Merkeze gelenlerin % 10'unu oluşturduğu ifade edilmiştir. Kuzey Afrikalılar dışında Kosova, Arnavutluk, Moldova ve Sırbistan diğer kaynak ülkeler arasındadır.

Merkezde, Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi (OFPRA) ile sığınmacıların iltica taleplerine yardımcı olan bir sivil toplum kuruluşunun büroları bulunmaktadır. Bunlar Merkezle ortak hareket etmektedirler.

Merkezin içinde bir sağlık kurumu olup, burada iki doktor ve dört hemşire bulunmaktadır. Ancak psikolog veya psikiyatrist bulunmamaktadır. Gerekli hallerde kişiler uzman doktora sevk edilmektedirler. Kişilerin sağlık giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Nitekim Fransa'da ülkede bulunan her birey ücretsiz sağlık hizmetinden faydalanabilmektedir.

Merkezde 5'er m²'lik üç odalı bir ziyaretçi bölümü bulunmaktadır. Ziyaret süresi 20 dakikadır. Ziyaretler için aylık bir sınırlama bulunmamaktadır.

Yabancıların barındığı gözetim odası olarak adlandırılan odalar yaklaşık 10 m²'den oluşmaktadır. Her odada televizyon, masa, buzdolabı, iki ranza, tuvalet ve banyo bulunmaktadır. Odalardaki fiziksel şartların son derece iyi olduğu görülmüştür. Oda kapıları Merkezin kontrolündeki bir noktadan açılmaktadır.

Aile gözetim odaları ise diğer odalara göre daha geniştir. Çok geniş aile söz konusu olduğu zaman iki oda birleştirilebilmektedir. Bu odalarda ek olarak bebek yatağı bulunmaktadır. Ayrıca aile bölümlerinde çocuklar için açık ve kapalı oyun alanı bulunmaktadır. Soğuk günlerde kullanılan kapalı alanda sağlık görevlileri tarafından her çocuğa yaşına göre oyuncak verilmektedir.

Merkezde disiplinsiz davranan göçmenlerin konulduğu tecrit odası bulunmaktadır. Bu oda bir yatak ve klozeten oluşmaktadır. Burada kişi video ile izlenmektedir. Kişinin tecrit odasına alınmasına dair yetki müdür veya müdür yardımcısındadır. Bu işlem hakkında derhal savcılığa bilgi verilmektedir. Tecrit edilenin doktor muayenesini isteme hakkı vardır. Disiplinsiz davranışlarına devam eden kişi en son halde başka bir merkeze gönderilmektedir.

Merkezde yemekler farklı dini inançlar gözetilmeksizin verilmektedir (kurumun laik oluşuna vurgu yapılmıştır). Ancak ramazanda yemek saatinin Müslümanlar için iftar saatine uygun verildiği ve ayrıca Müslümanların tercih edebileceği alternatif yemeklerin çıkarıldığı ifade edilmiştir. Bunun yanında kantinden de alışveriş yapılabilir. Yılda 75.000 kadar yemek verilmektedir. Yemekler, özel bir şirketten hizmet alımı yoluyla alınarak, yemekhanede self-servis şeklinde verilmektedir. Yemek servisinin tamamen hijyenik bir şekilde ve ortamda yapıldığı görülmüştür. Sabah, öğle ve akşam salata, ana yemek ve tatlı şeklinde yemek servisi yapılmakta; ayrıca ikindi vakti kahve servisi yapılmaktadır.

U şeklindeki Merkezin ortasında göçmenlerin serbestçe hareket edebildikleri üç bölümden oluşan avlu bulunmaktadır. Ayrıca soğuk veya yağışlı günler için avludan girilebilen geniş iki tane kapalı alan bulunmaktadır. Bu alanlarda satranç, dama, langırt gibi aktiviteler yapılabilir. Yabancılar avluda istedikleri kadar zaman geçirebilmektedirler. Ancak 23.00'dan sonra avlu kapatılmaktadır. Masa tenisi için ayrı bir alan bulunmaktadır. Masa tenisine, göçmenlerin enerji boşaltmalarına katkısı nedeniyle ayrıca önem verildiği ifade edilmiştir.

Merkezin bir bölümü merkeze lojistik destek veren özel şirketler için ayrılmıştır. Bu bölümde çamaşırhane de bulunmaktadır. Herkesin çamaşırını ayrı filelerde yıkanmakta ve kurutulmaktadır. Merkezde göçmenlerin tüm ihtiyaçlarına cevap verilebilmektedir. Her türlü kişisel temizlik malzemesi, çarşaf ve yorgan ücretsiz olarak verilmektedir. Ayrıca yeterli

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

kıyafeti olmayanlara kıyafet ve ayakkabı verilmektedir. Yetkililer böylece göçmenlerin ülkelerine onurlu bir şekilde dönmelerine yardımcı olduklarını düşünmektedirler.

İncelemeden, Merkezin fiziksel olarak eksiklik veya olumsuzluk içermediği, ancak buna Merkezin otelden dönüştürülmüş olmasını etkili olabileceği; yine de sağlanan koşulların ve olanakların dikkate değer biçimde iyi olduğu değerlendirilmiştir.

FRANSA'DA CEZAEVİ KOŞULLARI

Fransa'da 456 tutuklu veya hükümlü Türk vatandaşı bulunmaktadır. İşledikleri suçlar arasında önceliği uyuşturucu kaçakçılığı almakta, bunu insan kaçakçılığı ve hırsızlık suçları izlemektedir.

Fransa'da tutuklu veya hükümlü olan vatandaşlarımızın bir kısmının mahkûmiyetlerinin Türk makamlarınca bilinmesini istememeleri, bir kısmının ise esasen siyasi mülteci statüsünde olmaları veya Fransız vatandaşlığına sahip bulunmaları nedeniyle ilgili Fransız makamlarınca mahkûmiyetleri hakkında temsilciliklerimize bilgi verilmemesinden dolayı, gerçek sayının yukarıda belirtilenin üzerinde olabileceği tahmin edilmektedir. Yine de, 500.000 kişilik Türk toplumu üyesi içinde bu rakam düşük bir oran olarak göze çarpmaktadır. Nitekim Alt Komisyonun görüşmede bulunduğu AB İşlerinden Sorumlu Genel Sekreter Pierre Lellouche da, mahkûmların % 80'i göçmen ya da göçmen kökenli iken, Türklerin sayıca az olduğunu, Türk toplumunda suça katılımın düşük olduğunu belirtmiştir.

Fransa 189 cezaevi ile 6 çocuk ıslahevi bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ve Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi, şeklen “uluslararası standartlara uygun gözükmesine” karşın aşırı doluluk (kapasite dışı 13.000 mahkum bulunmaktadır), hijyen eksikliği, mahkumların yaşam koşullarının kötü olması ve mahkumlara sağlanan yetersiz tedavi olanakları nedeniyle bu yerleri yoğun biçimde eleştirmektedir. Zira, Rouen İdari İstinaf Mahkemesi, hapisanelerdeki “hijyen ve kamu sağlığı kurallarına aykırı” durumu “insan onuruna aykırı” bularak Fransız Devletinin sorumluluğunu 27 Mart 2008 tarihli kararında ilk defa kabul etmiştir.

AB İşlerinden Sorumlu Genel Sekreter Pierre Lellouche da, Fransa cezaevi koşulları hakkında gerçek bir sorunla karşı karşıya olduklarını beyan etmiş; cezaevlerinin aşırı doluluğundan yakınmıştır.

Fransa'da cezaevleri hakkında en ciddi sorunlardan biri şüpheli intihar olaylarıdır. 2008 yılında 115 mahkum intihar etmiştir. Bu intiharlara ilişkin olarak açılan soruşturmalarda herhangi kötü bir muameleye rastlanmadığı belirtilmesine karşın, hapisane müdürlerinden birisi hakkında görevi ihmal sebebiyle ölüme sebebiyet vermekten dava açıldığı bilinmektedir.

İntihar vakaları arasında vatandaşlarımız da bulunmaktadır. Bordeaux yakınlarında bulunan “Gradignan” hapisanesinde hükümlü olan vatandaşımız Memduh İşenç 7 Aralık 2008 tarihinde hücrelerinde intihar etmiştir.

28 Ağustos 2000 tarihinde ise tutuklu bulunduğu Saint-Mihiel Cezaevi'nde Abdullah Ceylan adlı vatandaşımızın intihar ettiği iddia edilmektedir. Alt Komisyonun Stazburg'da bulunduğu temas sırasında görüştüğü ailesi, çocuklarının intihar ettiğine inanmadıklarını ve olayın örtbas edildiğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu kanaatleri neticesinde 2000 yılından bu yana sürdürdükleri hukuki mücadele sonucu Nancy İdari İstinaf Mahkemesi “Abdullah Ceylan'ı hücrelerinde tek başına bırakmak ve olası bir intihar girişiminde kullanılabilecek malzemeleri hücreden çıkartmamaktan dolayı olayda cezaevi idaresinin

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ihmali bulunduğu gerekçesiyle” Ceylan’ın babası ve iki kardeşine 5000’er Avro tazminat verilmesine hükmetmiş ve Fransız Devletinin olaydaki sorumluluğunu kabul etmiştir. Böylece Fransa’da ilk defa bu tür bir olayda devletin sorumluluğu kabul edilmiştir. Ancak aile, hükmedilen meblağın caydırıcılıktan yoksun olması nedeniyle hukuki mücadelesini sürdürmektedir. Hukuki mücadelesini adli yardım ile sürdürebilen aile son itirazları öncesi adli yardımın kesilmesine dikkat çekmektedir. Ayrıca aile, buna benzer olaylar başka ailelerinde başına gelmiş olmakla birlikte, gereken hukuki mücadeleyi sürdürmemeleri nedeniyle böylesi bir sonucun şimdiye kadar alınmadığını ifade etmiştir. Hukuki sürecin çok uzun sürmesi de kişileri hukuki mücadeleden alıkoymaktadır.

Alt Komisyon Lyon’daki temasları sırasında koşullarını görmek ve bilgi almak amacıyla Lyon Corbas Cezaevini ziyaret etmiştir:

• Lyon Corbas Cezaevinde İncelemeler

31 Ağustos Pazartesi günü Lyon Corbas Cezaevi ziyaret edilmiştir. Cezaevi Lyon’da bulunan Saint-Paul, Saint-Joseph ve Montluc cezaevlerinin yetersizliği nedeniyle inşa edilmiş; 3 Mayıs 2009 tarihinde hizmete açılmıştır. Cezaevi Müdürü Georges Boyer cezaevini Fransa’nın en yeni ve en güzel cezaevi olarak nitelemektedir.

Cezaevinin ilk olarak yerleşkesi hakkında bilgi alınmıştır. İdari ve gözetim binaları dışında tutuklu ve hükümlülerin barındırıldığı 4 bina bulunmaktadır. Bunların 3’ü erkekler, 1’i bayanlara ayrılmıştır. Cezaevinin kapasitesi 690 kişiliktir: Erkekler için 540, bayanlar için 60, yeni gelenler için 60 ve diğer kapasite psikolojik sorunları olanlar içindir. Kurumda mevcut 820 kişi bulunmaktadır. Bir başka deyişle, kapasitenin 130 kişi üzeri tutuklu-hükümlü bulunmaktadır. Cezaevinde dokuz da Türk tutuklu/hükümlü bulunmaktadır.

Cezaevindeki odalar sadece birer veya ikişer kişiliktir. Ancak mevcudun kapasitesi aşması nedeniyle, birer kişilik odalarda da iki kişi kalmaktadır. Bir kişi kalan sayısı oldukça azdır. Birer kişilik odalar 10,5; ikişer kişilik odalar ise 13,5 m²’lidir. Alt Komisyon tarafından gezilen 10,5 ve 13,5 m²’lik bu odaların son derece küçük olduğu görülmüştür. Ranza tipi yatağın olduğu her koğuştta yarı kapalı tuvalet ve banyo bulunmaktadır. Her odada küçük plazma televizyon, buzdolabı gibi eşyalar standart olarak bulunmaktadır. Odalarda hareket kabiliyetinin çok sınırlı olduğu gözlemlenmiştir.

Bu cezaevinde uzun süreli mahkûmiyeti olanlar bulunmamaktadır. Bu tür hükümlüler için ayrı ve farklı cezaevlerinin bulunduğu ifade edilmiştir.

Kurumda hükümlülerin çalıştığı atölye, sağlık ocağı ve spor salonu bulunmaktadır. Her binanın ikişer avlusu vardır. Cezaevi personeli sadece koruma, gözetleme ve ıslah etme görevlerini yerine getirmektedir. Cezaevinin dış güvenliği jandarma tarafından sağlanmaktadır. Cezaevindeki toplam personel sayısı 250-300 civarındadır.

Kurum çeşitli işlerin görüldüğü atölye bulunmaktadır. Burada çalışmak zorunlu değildir. Ancak atölyede çalışmama bir disiplin cezası olarak uygulanabilmektedir. Atölyede, hafta sonları hariç, günde 6 saat çalışılmaktadır.

Kurumda bulunan sağlık ocağında kadrolu doktor bulunmamakta, doktor dışarıdan gelmekte ve gündüzleri görev yapmaktadır. Bununla birlikte hemşireler, hafta sonları da dâhil sürekli olarak sağlık ocağındadırlar. Cezaevinde ruhsal durumu bozuk olan hükümlüler de bulunmaktadır. Eskiden bulunmakla birlikte, şuanda Fransa’da içinde tutuklu-hükümlülere mahsus hastanesi olan bir cezaevi bulunmamaktadır. Tutuklu ve hükümlüler devlet hastanelerinin içinde bulunan mahkûm koğuşlarında tedavi görebilmektedir. Bu koğuşlarda cezaevi personeli sürekli olarak beklemektedir. Ancak ruh sağlığı bozuk olan tutuklu-

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

hükümlüler için özel bir ruh sağlığı hastanesi kurulması planlanmaktadır. Cezaevlerinde ruh sağlığı bozukluğuna daha çok rastlandığı için böyle bir planlama yapıldığı anlaşılmaktadır.

Cezaevinde tutuklu ve hükümlüler ayrı bölümlerde kalmaktadırlar. Bir binanın tümü ile bir başka binanın yarısı tutuklulara ayrılmıştır. Tutuklular tüm haklardan yararlanmakla birlikte telefon görüşmesi hakları bulunmamaktadır.

Tutuklu ve hükümlüler her binada ikişer tane olan avluya günde toplam 1,5 saat çıkma hakkına sahiptirler. Her koğuşun kendine ait havalandırma alanı bulunmamaktadır. Tutuklu ve hükümlüler havalandırmaya toplu olarak çıkmaktadırlar. Spor faaliyetine herkes haftada iki kez birer saat çıkarılmaktadır.

Bir tutuklu veya hükümlü ilk kez cezaevine geldiğinde, mahkeme kararının incelenmesinin ardından 7 gün ayrı bir koğuşta bekletilmektedir. Bu süre içinde psikiyatr tarafından tetkik edilir ve ardından cezaevi yetkilisi ile görüştürülür. 7 günlük süre içinde kendisine hakları ve cezaevinde nasıl davranması gerektiği anlatılır. Bir eğitimci ile de görüşmesi sağlanır. Cezaevinde tutuklu ve hükümlülerin eğitimsel faaliyetleri için bir eğitimci istihdam edilmektedir. Cezaevine gelen her tutuklu-hükümlü üst aramasından geçirilir. Bu aramada kişi tamamen soyunur ve duş aldırılır. Bunun ardından kendisine yeni kıyafetler verilir. Soyunmaya direnme halinde kişi zorla soyundurulur. Ayrıca disiplin kuruluna sevk edilir.

Cezaevi 208 adet kamera ile merkezi olarak izlenmektedir. Bu kameralar sadece ortak alanlarda, merdiven boşluklarında, koridorlarda ve güvenlik için gerekli yerlerde bulunmaktadır. Koğuşların içi izlenememektedir. Cezaevindeki tüm kapılar bir yerden merkezi olarak kontrol edilmektedir. Her koğuştan merkezi kontrol odasına telefon edilebilmektedir.

Müdür, bir soru üzerine, kendi görev süresi içinde dört, yeni cezaevinde ise bir intihar olayının gerçekleştiğini ifade etmiş; bunların kesinlikle ölüm veya öldürme olmayıp intihar olduğunu vurgulamıştır. Müdür, intihar edenlerden birinin, salıverilip ülkesine gönderilmemek için intihar ettiği, bu kişinin salıverilse de intihar edeceğini bildiklerini beyan etmiştir. İntiharların cezaevlerindeki koşullarla ilgili olmadığına dikkat çekmiştir. Cezaevinin kişilere ağır gelmesi ve bünyelerinin zayıf olması nedeniyle intihar ettiklerini düşündüklerini açıklayarak, şimdiye kadar bir öldürme olayına rastlamadığını da beyan etmiştir. Her ölüm olayına ilişkin savcılık tarafından soruşturma açılmaktadır. Soruşturmada gerekirse kamera kayıtları da incelenmektedir.

Mahkûmlardan şimdiye kadar kötü muamele yönünde bir şikâyet alınmadığı ancak geçmişte kötü muameleden soruşturmaya uğrayan personel bulunduğu bilgisi alınmıştır. Personel hakkında açılan soruşturmaların çoğu, uyuşturucu sağlama ve benzeri şekillerde tutuklu/hükümlülerle işbirliği yapmaktır.

Tutuklu ve hükümlülerin hastaneye sevkleri cezaevi görevlilerince yapılmaktadır. Gerekirse jandarma eskortluk yapabilmektedir. Mahkemeye sevkler ise polis veya jandarma tarafından yapılmaktadır.

Tutuklu/hükümlüler haftada 3 defa 45'er dakika ziyaret edilebilmektedir. Kişi bildirmek kaydıyla istediği kişiyle görüşebilmektedir. Ayrıca tüm aile fertlerinin ziyaret etme hakkı vardır. Tutuklu ve hükümlüler kütüphaneden faydalanabilmekte; talep etmeleri halinde her dilde kitap, dergi vs. okuyabilmektedirler.

Cezaevinde disiplinsizlik halinde kullanılan disiplin odaları bulunmaktadır. Bu odalarda yatak, masa, klozet ve lavabo bulunmaktadır. Odanın penceresi yaklaşık 8-9 cm kadar ancak açılabilir. Kişiler istemleri halinde de bu odalara alınabilmektedir. Disiplin odalarının

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ayrı havalandırması bulunmaktadır. Disiplinsizlik nedeniyle bu odalarda kalış süresi en fazla 45 gündür. Disiplin cezaları hakkında haftada üç gün toplanan dört kişilik disiplin kurulu karar vermektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının cezaevi ile işbirliği içinde oldukları ve olumlu katkılarının olduğu ifade edilmiştir. Örneğin bir derneğin ziyaretçilerle ilgilendiği; bir başka derneğin cezaevinde süresi dolmak üzere olanların sivil hayata uyumu, iş bulma ve benzeri konularla ilgilendiği beyan edilmiştir.

Cezaevinde beş Türk'ün bulunduğu bilgisi alınmış olmasına rağmen, program dâhilinde olmadığı için kendileriyle görüşme fırsatı bulunamamıştır.

TÜRK TOPLUMUNUN KARŞILAŞTIĞI AYRIMCI UYGULAMALAR, İRKCİLİK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI

Avrupa'da yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın kökenleri yüzyıllar öncesine dayanmakta, bu hastalık kimi zaman gerilerken kimi zaman yeniden nüksetmektedir. Geçmişte Yahudilere karşı son derece yüksek olup artık bitme noktasına gelmiş bu düşmanlık, özellikle 11 Eylül'den sonra Müslümanlara yönelmiş, İslam karşıtlığı yeni bir halka olarak ortaya çıkmıştır. Fransa'da ise 2005 yılında Paris banliyölerinde Müslüman kökenli yabancıların tepki olarak başlattıkları olaylar sonrasında yabancı düşmanlığı daha da yükselmiş ve bunu yabancılara karşı sert politikalar izlemiştir. Nitekim son cumhurbaşkanlığı seçiminde göçmenlere ilişkin tavizsiz politika söylemlerinde bulunan Sarkozy seçimi galip bitirmiştir.

Fransa'da yabancı düşmanlığının gerekçeleri, işsizlik ve ekonomik durgunluk, sosyo-kültürel faktörler ve dini olarak ön plana çıksa da, sırf "yabancı" olmaktan ötürü maruz kalınan ayrımcı muameleler de bulunmaktadır.

Ülkede işsizlik ve ekonomik durgunluğu göçmenlere bağlayanların sayısı oldukça yüksektir. Örneğin Nisan 2009'da bir belediye başkanının küresel ekonomik krizi gerekçe göstererek, Fransa'da yabancı işçilerin oturma ve çalışma izinlerinin uzatılmayarak Fransa'dan ayrılmalarının sağlanmasının ekonomik krize bir çözüm olabileceğine ve bunun ilk olarak Fransız kültürüne ayak uyduramamış ve Fransızcaya tam olarak hakim olamamış yabancı grupları kapsayacağına yönelik ifadeleri bu anlamda dikkat çekicidir.

Yabancı düşmanlığında sosyo-kültürel nedenler de ön plana çıkmakta, Fransızların kendilerini dünyada yerleştirdikleri konumun etkisiyle yabancılar "öteki" olarak görülmektedir. Küreselleşme karşısında yaşanan tedirginlik ve vatandaşların gelecek korkusu yabancılara yönelik davranış ve politikalarda belirleyici olmaktadır.

Dini anlamda, Müslüman nüfusun diğer yabancılar arasında sayısının artması (5 milyon civarında Müslüman nüfus bulunmaktadır.), 11 Eylül saldırıları ve Müslüman kimliği ön plana alınarak girişilen terörizm faaliyetleri Müslümanlara bakışı değiştirmiş, İslam karşıtlığını ortaya çıkarmış, Müslüman yabancılara yönelik düşmanlık baş göstermiştir.

Fransa'da ayrımcılık yasalarda yasaklanmıştır. Ancak uygulamada yabancılar tarafından hissedilen bir ayrımcılık var olmaktadır. İstihdam, konut edinme, eğitim alanında fırsat eşitsizliği, mali ve adli alanda kayırma gibi konularda bunu görebilmek mümkündür. Nitekim Lyon, Strazburg ve Paris'te kendileriyle görüşülen Türk toplumu bazı ayrımcı uygulamalardan söz etmiştir.

Türk toplumuna göre yabancı düşmanlığı ve İslam karşıtlığını ifade eden görüşler bilhassa seçimler öncesinde artmaktadır. Yabancıların üst katmanlara çıkmaya başladıkları anda engellerle karşılaştıklarını, özellikle bunun Müslüman yabancılara karşı daha fazla yapıldığını

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ifade etmektedirler. Vatandaşlarımıza göre yabancı düşmanlığının yapıldığı kesimler sırasıyla Mağripliler, Türkler ve zencilerdir.

Yukarıda değinilmiş olduğu gibi, eğitimde fırsat eşitliği ihlal edilerek Türk toplumunun kitle halinde mesleki liselere yönlendirilmesi sonucunda ileri düzey eğitim almaları üstü kapalı olarak engellenmektedir. Bunun yanında Fransa'nın kimi yerlerinde (1992'den bu yana Lagnieu adlı beldede) Türkçe'nin Türk çocuklar tarafında öğrenilmesi engellenmesi yabancı düşmanlığı ve asimilasyon şüphelerini ortaya çıkmaktadır.

Türk toplumu yabancıların belli yerleşim yerlerinde ikamet etmek zorunda bırakıldıklarına, bu halin ancak son nesiller tarafından kırılmaya başladığına dikkat çekmektedirler.

Mahkemelerde de ciddi bir ayrımcılık yaşandığı beyan edilmektedir. Kanıtlamak mümkün olmasa da, aile birleşimi davalarında fiiliyatta ayrımcı uygulamaların gözlemlendiği, ceza davalarında hâkim ve savcıların karar ve tutumlarında bunun görülebildiği ifade edilmiştir.

İmar alanındaki ayrımcılık iddiasına bir örnek Paris'te yaşanmıştır. Bir Türk derneği, derneğe tahsis etmek üzere almak istedikleri arsa için kendilerinin iki buçuk sene bekletildiklerini ve ardından yapılan imar değişikliği ile almalarının engellendiğini, nitekim yetkili birisinin kendilerine 'işlerinin zor olduğunu, etkili bir Katoliğin arsanın alımını engellediğini' beyan ettiğini iddia etmektedir.

Bir vatandaşımız iş hayatında karşılaşılan ayrımcılıktan örnek vermiştir. Yeğenin iş başvuruları için gerçekleştirdiği telefon görüşmelerinde, çok iyi Fransızca bilip aksanından yabancı olduğu anlaşılmadığı için olumlu karşılanırken, yüz yüze görüşmede yabancı olduğu öğrenildiği için, kendisinden farklı şartları taşımayan Fransız gençleri karşısında işe giremediğini iddia etmiştir. Dolayısıyla işe alım veya bir başka konuda bir Türk veya Fransız tercih edilecekse mutlaka tercihin Fransız lehine kullanıldığı vurgulanmaktadır.

Türk toplumunun son yıllarda sosyal hayatta girmeye başlamasının Fransızlarda bir endişe doğurduğunu hissettiklerini, hatta Fransa'da kalıcı bir hayatı seçen Türklerin hazmedilemediğini beyan etmektedirler.

Bununla birlikte tıp ve avukatlık gibi alanlardaki bazı vatandaşlarımız ise "ayrımcılık" fikrinin Türkler arasında aşırı şekilde yer edindiğine, her mevzuya şüpheyle bakıp düşmanlık aranmasının yersiz olduğuna, eğitimde istenilirse ileri seviyelere ulaşmanın mümkün olduğuna işaret etmişlerdir.

Türk toplumunun, diğer yabancı kökenlilere göre "Türk olmaktan" ötürü ayrımcılığa uğradıklarına dair işaret bulunmasa da "yabancı olmaktan" ve "Müslüman olmaktan" ötürü yukarıda ifade edilen muamelelere maruz kalabilmektedirler.

Yukarıda sayılan genel durumlar dışında, Fransa'da Türk toplumuna yönelik açık yabancı düşmanlığı eylemleri olmamakla birlikte, Strazburg bölgesinde bazı olayların yaşandığı bilgisi alınmıştır.

10 Kasım 2006 tarihinde, İsviçre sınırına yakın "Pontarlier ve Çevresi Türk İşçileri Derneği"ne ait lokalin pencereleri taş atılmak suretiyle kırılmış, 4 Aralık 2006 günü, yine anılan dernek binasının lokal olarak kullanılan bölümüne taşlı saldırı yapılmış; aynı gece şehirde bazı araçlara da saldırılmıştır.

Barr kentindeki "Türk-Fransız Kültür Derneği" camisinin duvar ve kapılarına, bir okul binasına ve diğer azınlıklara ait bazı evlere 14 Nisan 2008 gecesi gamalı haçlar çizilmiş, grafitiyle "İslam Dışarı" gibi Almanca ve Fransızca ifadeler yazılmıştır. Yürütülen soruşturma sonucunda, failerin alkollü birkaç lise öğrencisi olduğu anlaşılmıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

2008 yılı Eylül ayında Obernai’de inşa edilmekte olan “Türk-Fransız Kültür Derneği”ne ait caminin camları kırılmış; ekim ayında ise, aynı bölgede aralarında Türk toplumuna ait olanların da bulunduğu bazı konut inşaatlarına zarar verilmiştir.

Son olarak, 19 Ağustos 2009 günü Toul’da bulunan, Kuzey Afrika kökenlilere ait bir caminin duvarlarına İslam ve yabancı düşmanlığı içeren ifadeler yazılmıştır. Konuya ilişkin olarak “Toul Türk-Fransız Kültür Derneği” Başkan Yardımcısının, saldırının esasen Kuzey Afrika kökenlilere yönelik olduğunu, Türk toplumuna yönelik herhangi bir saldırı ya da tehdidin vuku bulmadığını dile getirdiği bilgisi edinilmiştir.

FRANSA’DA TÜRK TOPLUMUNUN DİLE GETİRDİĞİ DİĞER SORUNLAR

Alt Komisyon, 30 Ağustos 2009 tarihinde Lyon’un Andrezieux beldesindeki Saint Juste Saint Rambert Türk Kültür Derneğinde Türklerle, 31 Ağustos’ta Lyon’da Türk kökenli Belediye Meclis üyeleri ile Türk sivil toplum kuruluşları temsilcileriyle; 1 Eylül 2009’da Strazburg’da Belediye Meclis üyesi Türklerle, 2 Eylül 2009’da yine Strazburg’da ve 3 ve 4 Eylül 2009’da Paris’te Türk sivil toplum kuruluşları temsilcileri ve Türk toplumu üyeleriyle bir araya gelerek sorunlarını dinlemiştir.

Görüşmelerde Türk toplumundan çok geniş ve farklı kesimlerle temasta bulunulmuştur. Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB), Fransa Milli Görüş Teşkilatı, Fransa Türk Federasyonu, Alevi Dernekleri Federasyonu, Batı Fransa Türk Dernekleri Birliği, Orta Fransa Türk Dernekleri Birliği, Normandiya Bölgesi Türk Dernekleri Birliği, COJEP International gibi çok sayıda sivil toplum örgütünün temsilcileriyle ve farklı partilere mensup Türk kökenli Belediye Meclis üyeleriyle görüşülmüştür.

Türk toplumu çoğunlukla Türkiye’deki haklarına ilişkin sorunları dile getirmiştir. Türkiye’den talep edilen haklarının başında, yurtdışında Türkiye’deki seçimlerde oy kullanma hakkı gelmektedir. Nitekim 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun buna izin verse de henüz uygulamaya geçilmemiştir. Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımız sadece gümrük kapılarında oy kullanabilmektedir. Vatandaşlarımız esas talebi gümrük kapısı yerine ikamet ettikleri yerlerde oy kullanma imkânı sağlanmasıdır. Örneğin Fransa’da ikamet eden Cezayir vatandaşlarının dahi Cezayir’deki seçimlerle ilgili Fransa’daki Cezayir konsolosluklarında oy kullanılabildikleri ifade edilmiştir.

Yurtdışında yaşayan vatandaşların buldukları ülkelerde oy kullanabilmelerini mümkün kılan yasal düzenlemenin yapılmış olup, uygulamaya geçirilmesi için Yüksek Seçim Kurulunun kararının beklendiği Alt Komisyonca ifade edilmiştir.

Vatandaşlarımız Türkiye’ye getirdikleri arabalarını Türkiye’de 6 aydan fazla bırakmalarının yasak olmasından yakınmaktadırlar. Bunu istemelerindeki amaç, Türkiye’ye araçsız gelerek, Türkiye’deki işlerinde, bıraktıkları araçlarını kullanmaktır. Alt Komisyon, geçmişte araçlarını bırakanların durumu suiistimal ederek kaçak araba ticaretine neden olmalarından dolayı bu tür bir sınırlama konulduğunu ifade etmiştir.

En çok yakınılan konulardan biri de, Fransa’da işsizlik sigortası alanların Türkiye’de tedavi olmak istediklerinde bu sigortanın kabul edilmemesidir. İkili anlaşma olmaması nedeniyle şimdilik bu mümkün olmadığı Konsolosluk görevlilerimiz tarafından ifade edilmektedir. Ayrıca hem Fransa’da hem de Türkiye’de emekli olma (çifte emeklilik) hakkının sağlanması da talep edilmektedir.

Türk toplumu üyeleri, hem Fransa’da hem de Türkiye’de ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüklerini iddia etmektedirler. Fransa’da yabancı kökenli olmaları, Türkiye’de ise yabancı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ülkede ikamet ediyor olduklarından bazı haklardan yararlanamamaları ve uygulamalar nedeniyle bu kaniya sahip olduklarını belirtmektedirler. Türk toplumu kendilerinin döviz getiren insanlar olarak görülmesinden rahatsızlık duymaktadır.

Türk toplumunun bir diğer şikâyeti Türk pasaportu ile giriş yaptıklarında uzun süre beklemek zorunda kalmalarıdır. Bu sorunun sadece kalabalıktan kaynaklandığı Alt Komisyonumuzca değerlendirilmiştir. Türk Hava Yollarının çok pahalı oluşu ise diğer bir yakınma konusudur.

Türk toplumu Türkiye'deki ortaöğretim kurumlarından veya üniversitelerden mezun olanların diplomalarının (örneğin Hacettepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi diplomasının) Fransa'da kabul edilmemesinden şikâyetçi olmuştur.

Ayrıca Türkiye'ye araçla gelirken özellikle Bulgaristan'da mağdur edildiklerinden ve kendilerinden rüşvet istenmesinden yakınmaktadırlar. Bununla birlikte, Türkiye'de sınır kapısına geldiklerinde çok az sayıda giriş kapısının açık tutularak saatlerce bekletilmekten rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir.

Strazburg'da yaşayan Türk toplumu üyeleri, düzenli olarak Strazburg'daki Avrupa Konseyine gelen Türk Milletvekillerinin hiçbir zaman kendileriyle görüşmediğinden şikâyetçi olmaktadır. Türkiye'den resmi heyetlerin kendilerini ziyaret etmesinin hem kendileri için moral hem de bir araya gelmeleri için bir bahane olduğunu, bu nedenle çok faydalı olacağını ifade etmişlerdir.

Türk toplumuna göre, Türkiye'nin gündemi kendilerini de meşgul etmektedir. Türkiye'deki gelişmelerden doğrudan etkilendiklerine işaret etmektedirler. Örneğin Stazburg'da görüşülen Alevi Federasyonu temsilcisi, Türkiye'deki Alevilerin durumuyla ilgili meselelerin kendilerini çok etkilediğini ifade etmiştir. Türkiye'deki sorunların çözümünün kendilerinin Fransa'ya daha iyi uyum sağlamalarına yardımcı olacağını vurgulamaktadırlar.

Türk toplumu genel olarak, Türkiye'deki ekonomik-sosyal gelişme yanında demokratikleşme ve insan hakları alanlarında daha fazla ilerleme kaydedilmesi halinde kendilerine karşı tutumun ve bakışın olumlu yönde değişebileceğini, bu durumda kendilerinin de başı dik gezebileceklerini, dolayısıyla Türkiye-Avrupa ilişkilerinin ve Avrupa'nın Türkiye'ye tutumunun kendilerinin toplumsal durumunu doğrudan etkilediğini ifade etmiştir. Örneğin alevi-Kürt-başörtüsü gibi meselelerin kimi durumlarda önlerine çıkarıldığını, bir okulda başörtüsü sorunu olduğunda kendilerine Türkiye'deki durumun örnek olarak gösterildiğini belirtmişlerdir.

Dolayısıyla Türkiye'nin kendi vatandaşlarına tavrı ve davranışları, Fransa'daki resmi makamları da etkilemekte, Fransa'da ayrımcı uygulamalara zemin ve gerekçe hazırlamaktadır.

Fransa'da en büyük endişelerden birinin yerleşik Türklerin Türkiye'deki sorunlara Fransa'dakinden daha fazla vakit harcamaları olduğu Türk toplumu temsilcileri tarafından vurgulanmaktadır. Buna göre Türkiye ile ilişki içindeki dernekler Fransa tarafından dışlanmakta ve bu durum Türklerin hem sosyal durumunu hem de siyasi katılımını etkilemektedir. Bir dernek temsilcisi Türk vatandaşı milli konularla fazla meşgul olduğu için kendisinin Fransa vatandaşlığına alınmadığını ifade etmiştir.

Dernek temsilcileri, Türk derneklerinin Fransa'dan yardım alamadığını ifade etmektedirler. Fransa'nın iki endişesi buna neden olmaktadır. Birincisi Fransa Türk derneklerinin hiyerarşik olarak kime bağlı olduğunu bilmek istiyor. Bir başka deyişle, Türkiye'den veya başka bir ülkedeki Türkler tarafından yönetilip yönetilmediklerini öğrenmek istiyor. İkincisi finansal kaynakları hakkında bilgi sahibi olmak istiyor. Burada da

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

yine, Türkiye veya diğer ülkelerdeki Türklerden kaynak sağlayıp sağlamadıklarını merak ediyor. Bu endişeleri giderilmedikçe, Türk derneklerine yardım sağlanmadığı vatandaşlarımızca dile getirilmiştir.

Türk toplumuna göre Fransa'nın yerleşik yabancılara oy hakkı vermesi gerekmektedir. Bir önceki Cumhurbaşkanı Chirac'ın yabancı gençlere yönelik "Fransa'nın çocuklarıdır." ifadesinin havada kaldığı, vatandaşlık ve oy hakkı konusunda gayriciddî davranıldığı beyan edilmektedir.

Belediye meclisi üyesi Türklerle yapılan görüşmede şunları ifade etmişlerdir: Üyesi oldukları partilerde aktif görev alabilmeleri engellenmektedir. Türk toplumunun siyasete atılması önemlidir; çünkü Fransa vatandaşı olsun olmasın her üye parti içi örgütlenmeler için oy kullanabilmektedir. Türk toplumunun büyük bir çoğunluğunu seçimlerde oy kullanmamaktadır. Oysa Fransızların Türk seçmelerin oylarını alabilmek için Türkleri aday göstermektedirler. Türk toplumu Fransa'daki siyasetten çok Türkiye'deki siyasetle ilgilenmektedirler. Fransa'da siyasette cinsiyet eşitliği kanun gereği zorunlu olduğu için bayanların siyaset yapması çok kolaydır. Bu nedenle Türk bayanları kolaylıkla siyasete atılabilirler.

Belediye Meclis üyelerinin bir kısmına göre ise siyasete katılımdan ziyade, temel sorun eğitim eksikliğidir. Eğitimsizlik nedeniyle toplumda yer edinilememektedir. Tanınmış bir Türk entelektüel bulunmamaktadır. Türkler toplumla bütünleşmek yerine kendi mahallelerinde Türkiye'deki gibi yaşamaktadır. Ancak her iki kültürü bir arada yaşayanların başarılı olacağına inandıklarını ifade etmektedirler. Belediye meclis üyeleri, derneklerin Türk toplumu için önemli role sahip olduğunu, ancak bu eksikliklerin giderilmesinde yeterince çalışmadıklarını da ayrıca vurgulamışlardır.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Fransa'da yaşayan yarım milyonluk Türk toplumu üyeleri birçok alanda yer edinmekte, "misafir işçi" olarak geldikleri Fransa'da artık kalıcı hale gelerek Fransa ekonomisine işgücü ve işveren olarak ciddi katkı sağlamaktadır.

Fransa'nın adli, siyasi ve güvenlik mercilerine göre Türk toplumu, ülkedeki yabancı nüfus içinde genel olarak yasalara bağlı, suça katılım oranı düşük bir görüntü çizmekte, topluma uyum sağlamayı başarıyla sürdürmektedir.

Hemen belirtmek gerekir ki, Komisyonumuz uyum veya bir başka ifadeyle entegrasyon kavramını, milli ve manevi değerlerine bağlı kalıp duyarlılığını yitirmeyerek Fransız dili ve değerlerini benimsemek, bunlara saygı göstermek ve toplumla iç içe yaşamak olarak nitelendirmektedir.

Bu anlamda Türk toplumunun uyum konusunda gösterdikleri çaba umut vericidir. Türk toplumu içinde özellikle bayanlar arasında dil öğreniminin az olduğu, bu nedenle de sosyal hayata girmekte çekince gösterdikleri görülmektedir. Bu sadece çevreleriyle iletişimlerini engellememekte, çocuklarının okul yaşantısına yeterli ilgiyi gösterememelerine de neden olmaktadır. Komisyonumuz yaptığı görüşmelerde Türk toplumu üyelerine Fransızca'yı en iyi şekilde öğrenerek Fransa'ya uyum sağlamalarının önemini vurgulamıştır. Komisyonumuz yabancıların Fransa'ya uyumu kadar Fransızların da yabancılara uyumunun gerekli olduğuna inanmaktadır. Bir başka ifadeyle çift taraflı bir entegrasyona ihtiyaç vardır. Uyumun sürekli olarak tek taraftan istenmesinin ortaya asimilasyon çıkaracağından şüphe yoktur.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Fransa’da vatandaşlarımızın sürekli ikamet eder hale gelmeleri, haklı olarak Türkiye’deki ailelerini de yanlarına alma taleplerini doğurmaktadır. Bu tür taleplerin sonucu ortaya çıkan aile birleşimi temelli göç ise Fransa’nın göç politikasının temel ayaklarından birisidir.

Fransa’nın göçmen politikası esas olarak “seçici göç” üzerine kuruludur. Bununla amaçlanan, ülkeye yetenekli ve meslek bilgisine sahip bireyleri çekerek ülkenin ekonomik olarak canlanmasına olanak vermektir. Ancak ülkeye gelmek isteyen göçmenlerin büyük bir kısmının aile birleşimleri çerçevesinde gelmeleri ve Fransa’nın göç politikasındaki niteliklere sahip olmamaları Fransa’nın engelleyici politikalarıyla karşılaşılmasına neden olmaktadır.

Oysa aile birleşimlerinin engellenmesinin uluslararası belgelerde insan hakkı ihlali olarak nitelendirildiği açıktır. Bu göçü tamamen engelleyemeyeceklerinin bilincinde olan birçok Avrupa ülkesi ile birlikte Fransa, vize sürecini uzun ve karmaşık hale getirmektedir. Nitekim Fransa’da 2007 yılında kabul edilen ve göçün idaresini belirleyen yasa aile birleşimi çerçevesinde ülkeye gelecek yabancıların birçok şart ve aşamadan sonra ülkeye kabulünü düzenlemektedir.

Bu yasada şart koşulan Fransızca kursunu takip koşulu anlaşılır ve gerekli olmakla birlikte, bunun kişi henüz ülkesinden ayrılmadan başlatılması ve bu kursun geniş bir coğrafyaya sahip ülkemizde sadece dört şehirde verilmesi aileler için ciddi bir zorluk ve külfete sebep olmaktadır. Dil eğitimi Fransa’da devam ettirilmesine rağmen, kişinin Türkiye’de iki ay kursa gitmek zorunda bırakılması, işlerin zorlaştırılmasından başka bir şey olmasa gerektir. Alt Komisyonumuz, yukarıdaki nedenlerle kursun tümüyle Fransa’da yapılmasının daha uygun olacağını Fransız yetkililere her defasında dile getirmiştir.

Bunun yanında sahte aile birleşimi göçünü engellemek için vize taleplerinde titiz inceleme yapıldığını, bu nedenle başvuruların değerlendirilmesinin uzun zaman aldığını ifade eden Fransız makamlarının, Türkiye’den Fransa’ya yönelik iltica talepleri konusunda aynı davranışı sergilemedikleri görülmektedir. Oysa aile birleşimlerine yönelik vize taleplerinde yapılan titiz ve uzun incelemelerin, iltica taleplerinde daha gerekli olduğu kaçınılmaz bir gerçektir.

Türk vatandaşlarının iltica sebebinin çok büyük oranda ekonomik temele dayanmasına rağmen, tamamen gerçekdışı siyasi sebepler öne sürülerek yapılan taleplerin kabul edilmesi oldukça şaşırtıcıdır. Ülkemizden bu sayıda mültecinin kabul edilmesi için Türkiye’de insan haklarının korkunç derecede ihlale uğraması gerekmektedir ki, ülkemizde böylesi bir durumu akıldan dahi geçirmek mümkün değildir. Avrupa Birliği’ne tam üyelik müzakereleri yapmakta olan, insan haklarında çok büyük gelişme göstermiş, ulusal ve uluslararası insan hakları kurumlarının denetimine açık bir ülkeden bireylerin inanılması zor siyasi gerekçeleri kabul edilerek mülteci statüsü tanınması kabul edilemez bir durumdur. Avrupalı devletlerin kendilerini insan haklarının hamisi olarak görmelerinin ve süregelen önyargılarının, aldatılmalarını kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi tarafından, iltica taleplerinin geldiği ülkelerin siyasi vs. durumları göz önüne alınarak hazırlanan “güvenli ülkeler listesi”nde Türkiye’nin yer almaması, AB ile tam üyelik müzakereleri yapan Türkiye’deki, gelişen demokratik alan ve insan hakları göz önünde alındığında tam bir soru işaretidir. Temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması konusunda yasal zeminde ve uygulamada ciddi gelişme göstermiş olan ve Avrupa’ya yönelik ilticalarda artık “kaynak ülke” olma niteliğinden çıkmış olan ülkemizden iltica başvurularının kabul edilmemesi ve “güvenli ülke” statüsüne alınması en doğrusu olacaktır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Fransız makamları aile birleşimi yanında diğer vize taleplerinde de zorlaştırıcı tavır takınmaktadır. Örneğin vize başvuru sürecinin uzun oluşu çok sık yakınma konusu olmaktadır. Türkiye'den Fransa'da okumak isteyen öğrenciler vizelerinin geç sonuçlanması nedeniyle dönem kaybedebilmektedir. Aynı şekilde Fransa'da yaşayan vatandaşlarımız ziyaret, düğün gibi amaçlarla Türkiye'deki akrabalarını Fransa'ya getirmek de zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Öğrenci vizesi konusunda Fransa'nın tutumu yanında üniversitelerimize de önemli görev düşmektedir. Fransa'daki üniversitelerin işbirliği teklifine Türk üniversitelerinden yanıt gelmemekte, hoca değişimi teklifleri olumlu karşılanmamakta, öğrenciler için çok fayda sağlayacak değişim programları konusunda ağır davranılmaktadır. Fransa üniversiteleriyle geliştirilecek karşılıklı ilişkiler sorunun aşılmasına katkı sağlayacaktır.

Fransa'daki göçmen misafirhaneleri hakkında duyular çok iyi olmasa da Alt Komisyonun ziyaret ettiği Lyon St-Exupery Gözaltı Merkezinin sağlanan olanaklar ve fiziksel durum bakımından her anlamda yeterli olduğu müşahede edilmiştir. Ancak Merkezin otelden dönüştürülmesinin fiziksel olanaklarının yeterli oluşunda etkili olduğu düşünülebilir. Yine de, örneğin çocuklar için özel oyun sahası, her yaşa uygun oyuncak sağlanması ve merkezde sağlık ocağının bulunması gibi olanaklar, standartları belirleyecek ölçüdedir.

Fransa'da Türk toplumunun bugünkü durumunu iyileştirmesi için eğitim hayati derecede önemlidir. Türkçe ve Türk kültürü derslerinde yaşanmakta olan sıkıntılar hem Türk toplumunun kendisinden ve Fransız makamlarından hem de Türk Milli Eğitim Bakanlığında kaynaklanmaktadır.

Türk toplumu çocuklarının Türkçe ve Türk kültürü derslerine iştirakini yeterli ölçüde sağlamamaktadır. Fransa'da Türkçe dersinin talebe bağlı olması, okullarda müfredata eklenmemesi, sınıf geçme ve kalmaya etkisi olmaması ve karnede hiçbir şekilde yer almaması gibi caydırıcı unsurlar vatandaşlarımızı çocuklarını bu derslere göndermekten alıkoymaktadır. Nitekim Türk nüfusu artmasına rağmen Türkçe dersi alan kişi sayısı giderek azalmaktadır. Vatandaşlarımızın ilgisizliği kadar organize olmada yavaş davranmaları Türkçe öğreniminde sıkıntı yaşanmasına neden olmaktadır.

Okul saatleri içindeki dersler için araç gereç sıkıntısı yaşanmazken, okul saati dışındaki dersler belediyelerin gösterdiği çok da uygun olmayan mekânlarda yapıldığından araç gereç sıkıntısı yaşanmaktadır. Derslerin verimli olabilmesi, tüm çocukların iştirakinin sağlanabilmesi için okul saatinde ders yapılması doğal olarak tercih sebebidir. Kimi Fransız yetkililer konu hakkında gerekli kolaylığı istenildiği ölçüde gösteremeyebilmektedirler.

Türkçe derslerine devamda sorun yaşanmaması için en önemli çözüm, derslerinin karnede bir şekilde yer almasıdır. Derslerin karnede yer alması hakkında Fransız makamları çekinceli davranmaktadırlar. Bu gerekçelerini ise Türkçe dersi alan çocukların farklı seviyelerde olmaları nedeniyle sınava tabi tutulabilmelerinin mümkün olmamasına bağlamaktadırlar. Türkçe derslerinin genel not ortalamasına etki edecek şekilde okul müfredatına alınması, ders saatleri içinde ve eğitime uygun koşullarda düzenlenmesi gerek veliler gerekse de öğrenciler açısından teşvik edici olacaktır. Türkiye'nin Fransa'daki Türk toplumunu Fransız dilini öğrenmeye teşvik ederken, Fransa'nın da Türkçe'nin öğrenilebilmesi konusunda kolaylaştırıcı tutum sergilemesi beklenmektedir. Zira Türkiye'nin Fransızca öğrenmeyi teşvik ettiği, anadilini iyi öğrenen çocukların yabancı dili de iyi konuşabildikleri, dolayısıyla bunun uyuma önemli katkı sağlayacağı Fransız makamlarına dile getirilmiştir. Ne var ki, Fransa'da bir beldenin Ulusal Cephe Partisine mensup belediye başkanı tarafından Türkçe dersinin hiçbir şekilde yapılmasına dahi izin verilmemesi asimilasyona dönük bir uygulamadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Derslerin işleyişi için gerekli kitabın sağlanması konusunda yaşanan sıkıntı ise temel olarak Türkiye Milli Eğitim Bakanlığında kaynaklanmaktadır. Öğretmenlerin Türk Milli Eğitim Bakanlığı tarafından görevlendirildiği göz önüne alındığında, yurtdışındaki Türk toplumuna uygun kitapları hazırlatıp sağlamak da M.E.B.'nin görevidir. 30 yıldır yapılmakta olan derslerde hâlâ kitap belirsizliği yaşanması düşündürücüdür. Türk Milli Eğitim Bakanlığının acilen ders kitabı düzenlemesi ve bunu Fransa'daki Türk toplumunun eğitimine sunması gerekmektedir. Ayrıca Türkiye'den gelen Türkçe ve Türk kültürü öğretmenlerinin, derslerin zamanında ve kaliteli yapılabilmesi bakımından, eğitim-öğretim yılının başlamasından önce Fransa'ya ulaşabilmelerinin sağlanması önem arz etmektedir. Özellikle Fransa makamlarının öğretmenlerimizin vize başvurusunu geç sonuçlandırması nedeniyle böyle bir sorun yaşandığı görülmektedir.

Fransa'da görevli öğretmenler gerek eğitim araç gereci sıkıntısı gerekse de Fransa'daki eş ve çocuklarının sosyal haklarının özellikle tedavi masraflarının Türkiye'ce yeterince karşılanmaması ve verilen ücretin azlığı nedeniyle ciddi bir zorluk içersindedirler. Bu sorunlar Avrupa'da eğitim faaliyetinde bulunmaya istekli öğretmenin azalmasına yol açabilir. Türkiye yalnız öğretmenlerin değil, din görevlilerinin de sosyal güvenlik sorunlarını çözüme kavuşturmalıdır.

Çok sayıda vatandaşımızın yaşadığı Lyon kentinde bir yıldır eğitim ataşesi bulunmamaktadır. Mevcut durumda Dışişleri Bakanlığı personeli gayretle bu görevi yerine getirmeye çalışsa da, sadece eğitim işine odaklı bir görevlinin istihdamı eğitime verilen önemin de bir göstergesi olacaktır. Ayrıca, Türklerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelere, velilerin bayan ağırlık olmaları ve çocuklarına ilgi göstermelerinin teşviki açısından bayan rehberlik ve danışmanlık öğretmenlerinin görevlendirilmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

Fransa'da liselerde seçmeli Türkçe dersi veren Fransız öğretmen sayısı, talebin fazlalığına rağmen son derece azdır. Üniversitelerdeki Türkoloji bölümlerinden mezunlarının Türkçe öğretmeni olmalarına imkânı verilmemektedir. Hem Türkoloji bölümü mezunlarına öğretmen olma imkanı verilmesi hem de öğretmen kadrosunun açılması, talebin karşılanmasını sağlayacağı halde Fransız makamları kadro açmamakta ısrarlı davranmaktadırlar.

Fransa'da Türklerin eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanmalarının üstü kapalı olarak engellendiği genel bir kanıdır. Türk çocukları Fransız okul öğretmenleri tarafından çoğunlukla üniversite yerine meslek okullarına yönlendirilmektedir. Amaçlananın, Fransızların rağbet etmediği meslek alanlarını yabancılarla doldurmak ve yabancıları entelektüel alandan uzak tutmak olduğu akla gelmektedir.

Türk toplumuyla yapılan görüşmelerde çocuklarını yüksek eğitim seviyelerine taşımalarının önemli olduğu sürekli olarak ifade edilmiştir. Böylece hem kendilerini refah düzeyini yükseltebilecekler hem de Fransa'ya ve dolayısıyla Türkiye'ye yapmakta oldukları katkıyı yukarılara taşıyabileceklerdir. Türk toplumu arasında küçümsenmeyecek sayıda işadama, doktor, hukukçu, mühendis gibi meslek sahipleri yer alsa da, vatandaşlarımızın çoğu gıda ve zanaat sektörlerinde çalışmakta, ekonomik yaşamda yeterli güç ve prestije erişememektedirler.

Çoğunluğu ülkemizin kırsal kesiminden gelmiş olan Türk toplumu çocuklarının Fransız okullarındaki ileri seviye eğitimine ilgisiz davranmaktadır. Erkek çocukları bir an önce para kazanmanın amaçlandığı meslek hayatına yönlendirilmekte, kız çocukları ise ileri seviye eğitim almadan evlendirilmektedir. Türk aileleri çocuklarının okuldaki durumlarıyla yakından

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ilgilenmemekte, veli toplantılarına katılma konusunda çekingen davranmaktadırlar. Yine de Türk gençlerinin yüksek öğretime katılımlarının artmakta olması sevindirici bir gelişmedir.

Eğitim faaliyetlerini artırmanın bir yolu, sadece bu işe kanalize edilmiş dernekler oluşturmak veya mevcut derneklerin, özellikle dini derneklerin, eğitime yönelik faaliyetlere daha fazla yer vermeleridir. Dini derneklerdeki din görevlileri toplumun büyük bir kısmı ile muhatap olabildikleri için, eğitimin teşvikinde Türk toplumuna tavsiyelerde bulunmaya her fırsatta devam etmelidirler. Yeri gelmişken ifade etmek gerekirse, gönderilen din görevlinin yeterli Fransızca bilmedikleri ve öğrenme çabasına da girmedikleri öğrenilmektedir. Bununla birlikte Diyanet İşleri Başkanlığının göndereceği din görevlilerine kurs vermeye başlaması olumlu bir gelişme olmakla beraber, din görevlilerimizin Fransız vatandaşı farklı dinden kişilerle diyaloga girerek karşılıklı fikir alışverişinde bulunmalarının önemi göz önünde bulundurulduğunda eksiklik halen devam etmektedir.

Fransa'da Türk toplumu geniş bir örgütlü yapı sergilemektedir. Türk toplumunu bir arada tutan en önemli öğeler olarak göze çarpan dernekler, Türk toplumunun değerlerini devam ettirebilmelerini sağlama bakımında önemli görevler yüklenmektedirler. Örnek olarak Lyon'daki Türk toplumunun % 90'ının bir Türk derneğine üye oldukları tahmin edilmektedir. Fransa'ya göçün başladığı ilk yıllarda ilk dernekleşme çalışmalarının amacı toplumun ibadet ihtiyaçlarını karşılamak olduğu için en çok dini derneklerin bulunduğu toplum içerisinde, ülkemizdeki siyasi hayatın da etkisiyle çok sayıda ve farklı dünya görüşlerini yansıtan dernekler bulunmaktadır. Ne var ki, bunların bir araya gelmekte istekli olmamaları ciddi bir eksikliktir. Konsolosluklarımızın dernek temsilcilerini bir araya getirmeye çaba sarf ettikleri ve kimi zaman başarılı oldukları görülse de, derneklerin bu birlikteliği sürdürmeleri kendi ısrarlarına bağlıdır. Kimi dernekler ilk defa Komisyonumuzun ziyaretinde bir araya gelmişlerdir. Hâlbuki Türk toplumundaki kopuk ilişkinin ortadan kaldırılması bir anlamda derneklerin bir araya gelmesine bağlı görünmektedir. Bu ayrıca, Türk toplumundaki ortak sorunları dile getirme ve bunları çözebilme kabiliyetinin gelişmesine de yardımcı olacaktır. Birlikte hareket etmenin önemi kavranarak, bir araya gelmeyi sağlayacak ölçüde olabildiğince ideolojik bağdan sıyrılmak gerekmektedir. Bu bağlamda, dernekleri birleştirecek konfederasyonlar kurmak ortak hareket edebilmenin bir aracı olabilir.

Bunun yanında derneklerin varsa Türkiye ve diğer ülkelerdeki fiziksel bağlarından kurtulmaları Fransa'nın endişelerinden kaynaklı engellemelerinin önüne geçecektir. Ayrıca yerleşik Türklerin Türkiye ile ilgilenmeleri Fransa'da endişeye neden olmaktadır ve Fransa bu grupları dışlama yoluna gitmektedir. Bazı vatandaşlarımız bu nedenle vatandaşlığa alınmamaktadır.

Türk toplumu Fransız toplumuna her alanda uyum sağlamada ilerleme kaydederken, siyasette aktif olarak yer almaya başlamaktadır. Türklerin yaşadığı birçok yerde Türk kökenli belediye meclis üyesinin bulunması bu anlamda umut vericidir. Ancak başka Avrupa ülkelerine ve Türklerin Fransa'daki büyük nüfusuna göre aktif katılım yine de istenilen seviyede değildir. Nitekim Fransa parlamentosu veya senatosunda Türk kökenli üye bulunmamaktadır. Hemen ifade etmek gerekir ki, bu yerlere üye seçilmek için öncelikli şart Fransız vatandaşı olmaktır. Türk toplumu içinde Fransa vatandaşlığını seçenlerin sayısının göreceli olarak az oluşu da bu etkiyi beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, çift vatandaşlığa imkân veren Fransa'da, vatandaşlarımız Fransız vatandaşlığını almada tereddüt etmemelidirler. Bununla birlikte Fransa'nın vatandaşlık taleplerini 3-4 yıl boyunca sonuçlandırmaması Türk toplumu içinde haklı olarak şikâyet konusu olmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Siyasete aktif katılım yanında pasif katılım da Türk toplumu içinde istenilen seviyede bulunmamaktadır. Bunun için de öncelikli şart Fransız vatandaşı olmaktır. Bununla birlikte Türklerin sorunlarını çözebilmeleri ve toplumsal ağırlık ve önemlerini ortaya koyabilmeleri için pasif ve aktif şekilde siyasetin içinde yer almaları gerekmektedir. Türk toplumu siyasi hakları kullanarak gelecekte hakkında söz söyleyebilmelidirler. Nitekim Türk toplumunun sorunlarının büyük bir kısmı siyaseten halli gerekli konulardır. Dolayısıyla siyaseten etkili bir toplumda sorunların çözümü de kolaylaşacaktır. Ayrıca uyum sağlayabilme bakımından siyasi katılımın önemli bir yeri vardır. Türkiye'nin uluslararası alanda başını ağrıtmaya dönük birçok girişim de ancak iç siyasette güçlü olmakla halledilebileceği ortadadır.

Türk toplumunun benliğini koruyarak Fransız toplumuna uyum sağlamaları, Fransız dilini iyi öğrenip ve değerlerine saygı göstermeleri, entelektüel, ekonomik ve siyasi alanlarda boy gösterip toplumsal kalitelerini artırmaları Türkiye'nin de kendilerinden beklentisidir.

Türk bayanları sosyal hayata katılabilmelidirler. Örneğin, Fransa'da siyasette eşitlik ilkesinin varlığı nedeniyle kadınlar için siyaset önemli bir fırsattır. Lyon'da 22 Türk asıllı Belediye Meclis üyesinin 7'sinin bayan oluşu, bu manada umut vericidir.

Fransa'da genel olarak Avrupa ülkelerinde olduğu gibi yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık varlığını sürdürmektedir. Fransa bir yandan yabancıların topluma adapte olmalarını, paralel toplum oluşturmamalarını isterken diğer yandan kimi konularda ayrımcılık yaparak "yabancı" paftasını yapıştırması kendi politikasıyla çelişmekte ve yabancı kökenlileri kendi içlerine kapanmaya itmektedir.

Özelde "Türk" olmaktan ötürü bu gibi eylemlere maruz kalınmadığı bilgisi alınsa da, "yabancı" ve özellikle "Müslüman" olmaktan ötürü düşmanlık ve ayrımcılık söz konusu olabilmektedir. Strazburg bölgesinde yaşanan kimi olaylar bunun göstergesidir. Bu tip olaylarda Fransız makamlarının işbirliğinden kaçınmadıkları ise bilinmektedir. Ayrıca istihdam, eğitim, imar, adli ve idari işlemler gibi konularda üstü kapalı ayrımcılık yapıldığı genel bir yakındır. Vatandaşlarımızın, bu gibi davranışlar karşısında başvurabilecekleri gerekli hukuki yöntemleri bilmedikleri ya da bu yöntemleri kullanmaktan çekindikleri görülmektedir. Bu bağlamda, Türk toplumunun Fransa'da seslerini daha fazla ve güçlü duyurabilmeleri için Türk sivil toplum kuruluşlarının çalışma ve etki alanlarını genişletmelerinin gerekliliği önemli bir husustur.

Fransa'da cezaevlerinde aralarında vatandaşlarımızın da aralarında bulunduğu çok sayıda intihar vakasının oluşu şüpheye sebep olmaktadır. İntihar olaylarının arkasında üstü kapatılmak istenen başka olayların mı olduğu akla gelmektedir. Uluslararası kurumların birçok raporunda cezaevleri fiziki şartlar bakımından eleştirilmektedir. Alt Komisyonumuz Fransa'nın en yeni cezaevinde yaptığı incelemede fiziki şartların modern olduğunu müşahade etse de, yenisi yapılmadan önce bölgedeki cezaevlerinin durumunu da bilmektedir. Ayrıca modern ve yeni olmasına rağmen, cezaevinde tutuklu ve hükümlülerin birer veya ikişer kişi kalmak zorunda olup, koşullarında adım atabilecekleri alanın yok denecek kadar az olması, kişilerin psikolojik durumları için olumsuz ortam yaratmaktadır. Nitekim cezaevlerinde ruhsal bozukluklar son derece yaygındır. Ruhsal bozukluğu olan mahkumlar için ayrı bir hastane yapma planı da bunu ortaya koymaktadır.

Vatandaşlarımız Türkiye gelirken yol güzergâhındaki doğu Avrupa ülkelerinde mağdur edildikleri, geçişlerde kendilerinden rüşvet istendiği öğrenilmiştir. Mafya tipi örgütlenmelerin etkili olduğu bu olaylar karşısında söz konusu ülkelerin önlem alması için baskı kurulmalıdır.

Fransa'da Türklerin sosyal, kültürel ve ekonomik durumu hakkında ciddi çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Örneğin vatandaşlarımızın Fransa'da oy kullanma yüzdeleri hakkında

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

yeterli istatistik, vatandaşların konsolosluklara bildirimde bulunmamaları nedeniyle sağlıklı tutulamamaktadır.

Alt Komisyonumuz Fransa ziyareti sırasında bir dizi nezaketsizlikle karşılaşmıştır. Önce Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanı Eric BESSON Komisyonumuzla olan randevusunu son anda iptal etmiştir. Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığı üst düzey yetkilileriyle Göç Direktörü Françis ETIENNE başkanlığında yapılan görüşme öncesi Komisyon, Etienne tarafından uzun süre bekletilmiş ve ayrıca Etienne görüşmeden erken ayrılmıştır. Aynı toplantıda diğer bir nezaketsizlik Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi (OFPRA) Genel Direktörü Jean François CORDET'in, kendi yerine kurumun Genel Sekreterini toplantıya göndermesi ve hiçbir şekilde bu konuda Heyete önceden bilgi verilmemesidir. Bununla kalmamış, Genel Sekreter kim olduğunu söyleme nezaketini göstermemiştir. Kendisi Alt Komisyon tarafından uzun süre Cordet zannıyla muhatap alınmıştır. Son olarak da Komisyonumuz toplantı için tam saatinde gittiği görüşme yerinde Adalet Bakanlığı Genel Sekreteri Gilbert AZIBERT tarafından uzun süre bekletilmiştir.

Son anda iptaller ve randevu saatine gecikme veya görüşmeden erken ayrılma şeklinde cereyan eden bu davranışlar karşısında rahatsızlığımız gösterilmiş ve dile getirilmiştir. Bu davranışların altında, tepeden bakmacı anlayışın neden olduğu eşitler arası ilişkiden tedirginlik yanında, en önemlisi insan hakları alanında ihtisas sahibi bir TBMM Komisyonunun ilk defa Fransa'ya gerçekleştirdiği ziyaretin, Fransız makamlarında yol açtığı endişeden kaynaklandığı düşünülmektedir. Oysa insan hakları evrenseldir ve gelişmiş, gelişmekte veya gelişmemiş olan tüm ülkelerde insan hakkı ihlallerine rastlamak mümkündür. Hiçbir ülke kendindeki eksiklikleri görmekten kaçınmamalı, bütün ülkeler hak ve özgürlüklerin daha üst seviyelere taşınması konusunda işbirliğini geliştirmelidir. Komisyon yurtdışı çalışmalarını bu anlamda yapmakta ve sürdürmektedir. Ülkemizde bu tür çalışmaları rahatlıkla yapabilen batı ülkelerinin, kendilerine yönelik çalışmalarda zorluk çıkarmaları, görüşmekten kaçınmaları, nezaket sınırlarını aşan davranışlar içine girmeleri hoş karşılanmadığı gibi pek çok soru işaretine, inandırıcılıklarını yitirmelerine neden olmaktadır.

M. Zafer ÜSKÜL
Mersin Milletvekili

Mehmet EKİCİ
Yozgat Milletvekili

Mithat EKİCİ
Denizli Milletvekili

Mehmet OCAKDEN
Bursa Milletvekili

Ali Rıza ERTEMÜR
Denizli Milletvekili